

НЯХАЙ ЖЫВЕ

56-Я ГАДАВІНА

ВЯЛІКАЙ

КАСТРЫЧНІЦКАЙ

САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ

РЭВАЛЮЦЫЙ!

ПРАЛЕТАРЫ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 45 (2676)

7 лістапада 1932 года.

Цана 8 кап.

Л Е Н І Н

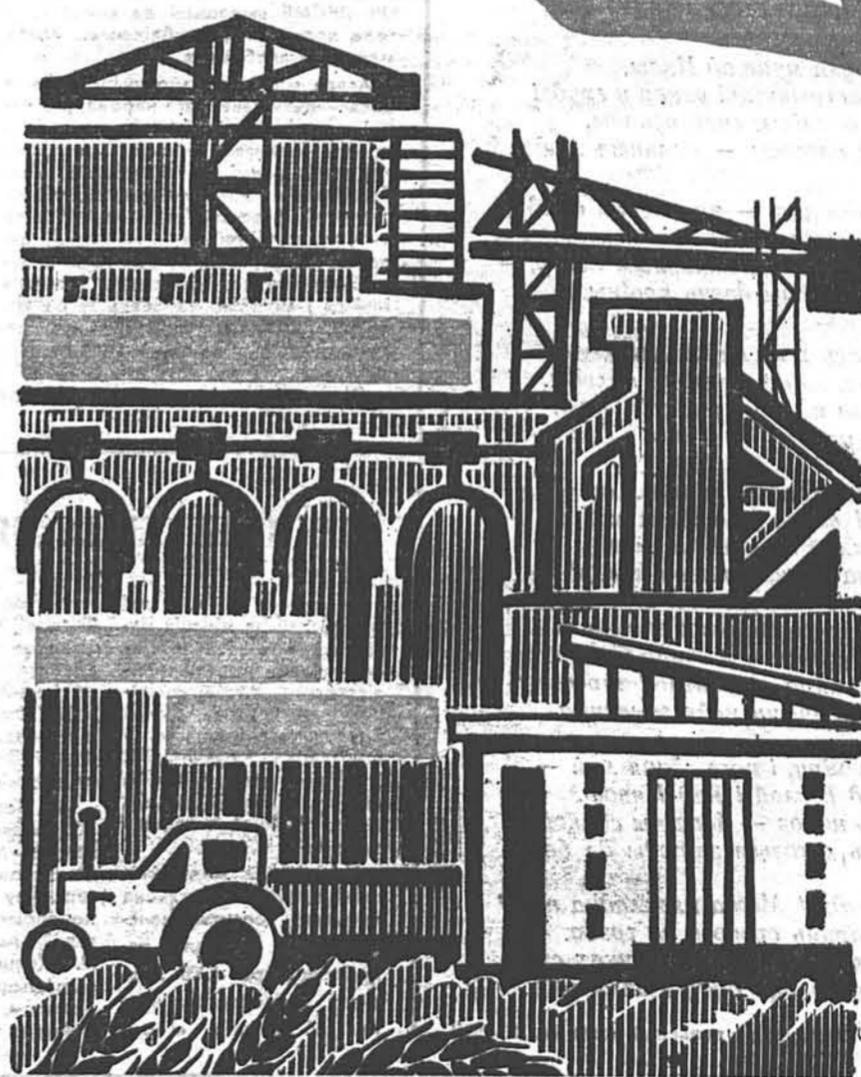
*Ён упэўнена крочыць зялёнай планетай,
Нібы сейбіт з слянёю,
Зерні праўды расейвае па кантынентах,
Каб яны сталі явай жывою.*

*Яго слаўнае імя падымае ў паходы
І людзей і дзяржавы.
Адступаюць убок і бяда і нягоды
Перад сцягам яскравым,*

*Які ён развінуў і ўскінуў высока
Па-над светам трывожным.
Гэты сцяг трапяткі і крылаты, як сокал,—
Непераможны.*

*Гэты сцяг мы нясем непакісна і горда
У дні святаў і працы.
Хай пануе і ласка і добрая згода
Усіх нацый.*

*Ён для нас вечна мудры і добры настаўнік,
Наш геній вячысты.
І ніколі мы з ім у шляху не прыстанем,
Бо мы — камуністы.*

Мікола ГАМОЛКА

ПАД СЦЯГАМ КАСТРЫЧНІКА — ДА НОВЫХ ПЕРАМОГ

МАСКВА

УРАЧЫСТЫЯ ПАСЯДЖЭННІ, ПРЫСВЕЧАНЫЯ 56-й ГАДАВІНЕ
ВЯЛІКАЙ КАСТРЫЧНІЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭВАЛЮЦЫІ

Чырвоныя сцягі, кастрычніцкія заклікі ЦК партыі, транспаранты з лічбамі працоўных перамог — на вуліцах і плошчах гарадоў і вёсак краіны. Святочнае ўбранне адпавядае добрай настроя, з якім савецкія людзі сустракаюць 56-ы Кастрычнік.

Сёлетні Кастрычнік — Кастрычнік трэцяга, рашаючага года пяцігодкі — слаўны знамянальнымі дасягненнямі на ўсіх франтах камуністычнага будаўніцтва. Сёлетні Кастрычнік азнаменаван буйнымі поспехамі Савецкага Саюза і краіны сацыялістычнай садружнасці на міжнароднай арэне. Ленінская праграма міру, прынятая XXIV з'ездам КПСС, паспяхова ажыццяўляецца.

Яркім сведчаннем згуртаванасці народаў усіх кантынентаў у барацьбе за мір стаў нядаўна прайшоўшы ў Маскве Сусветны кангрэс міралюбівых сіл. Важнейшай падзеяй кангрэса была прамова Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева. Дэлегаты кангрэса ў выступленнях і гутарках падкрэслівалі, што гэта прамова — праграмы дакумент для мільянаў барацьбітоў за мір.

«Наш агульны абавязак, — гаварыў на кангрэсе таварыш Л. І. Брэжнеў, — нястомна рухацца наперад па выбранаму шляху, рухацца няспынна, настойліва, шырокімі фронтамі, рашуча ломячы супраціўленне праціўнікаў разрады і паклоннікаў «халоднай вайны».

Па слаўнай традыцыі ў параддзень свята 6 лістапада ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў сабраліся перадавікі

вытворчасці, кіраўнікі міністэрстваў і ведамстваў, дзеячы навукі і культуры, воіны Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, працаўнікі Падмаскоўя. Тут адбылося ўрачыстае пасяджэнне Маскоўскага Савета дэпутатаў працоўных і гарадскога камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Яно было прысвечана 56-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Бурнымі, доўга не змаўкаючымі апладысмантамі сустраці ўдзельнікі пасяджэння таварышы Л. І. Брэжнеў, Ю. У. Андропова, А. А. Грэчку, А. А. Грамыку, А. П. Кірыленку, А. М. Касыгіна, Ф. Д. Кулакова, К. Т. Мазурава, А. Я. Пельшэ, М. В. Падгорнага, Д. С. Палянскага, М. С. Сулава, А. М. Шалейкіна, П. Н. Дзямічана, Б. М. Панамарова, М. С. Саломенцава, Д. Ф. Усцінава, У. І. Далгіх, І. В. Капітонава, К. Ф. Катухава.

У прэзідыуме былі таксама намеснікі старшынь Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР, старшыні палат Вярхоўнага Савета СССР, члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, ветэраны Камуністычнай партыі, прадстаўнікі савецкіх, партыйных і грамадскіх арганізацый сталіцы, военачальнікі, лётчыкі-касманавуцы СССР, знатныя людзі горада.

Удзельнікам пасяджэння былі таксама шматлікія зарубежныя госці, замежныя дыпламаты.

Урачыстае пасяджэнне адкрыў старшыня выканкома Массавета У. Ф. Промыслаў.

Пад скляпеннямі залы прагучаў Дзяржаўны гімн Савецкага Саюза.

З дакладам, цёпла сустрачы прысутнымі, выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС А. П. Кірыленка.

Урачыстае пасяджэнне закончана пад скляпеннямі залы зноў урачыста гучыць Дзяржаўны гімн нашай Радзімы.

Пасля ўрачыстага пасяджэння ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў адбыўся вялікі святочны канцэрт.

На канцэрце, які прайшоў з поспехам, прысутнічалі кіраўнікі партыі і ўрада.

Урачыстыя пасяджэнні, прысвечаныя 56-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая адкрыла новую гістарычную эпоху — эпоху пераходу ад капіталізму да сацыялізму.

ТАСС.

МІНСК

Працоўныя Беларусі, як і ўсе савецкія людзі, урачыста адзначаюць 56-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая адкрыла новую гістарычную эпоху — эпоху пераходу ад капіталізму да сацыялізму.

Рабочы клас, калгаснае сялянства, народная інтэлігенцыя рэспублікі, шырока разгарнуўшы сацыялістычнае спарорніцтва, натхнёна працуюць над ажыццяўленнем рашэнняў XXIV з'езда КПСС. Паспяхоўным выкананнем дзяржаўных планаў і абавязанстваў трэцяга,

рашаючага года пяцігодкі сустраці свята Вялікага Кастрычніцкага працаўнікі прамысловасці. Хлебаробы вырастлі ў гэтым годзе высокі ўраджай збожжавых, бульбы і іншых культур.

Беларускі народ, як і працоўныя ўсіх брацкіх рэспублік, гораха і аднадушна адабрае мудрую ўнутраную і знешнюю палітыку Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, шматгранную і мэтанакіраваную дзейнасць ЦК КПСС, яго Палітбюро, Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева па рэалізацыі гістарычнай праграмы міру.

...У святочным уборы будынак Дзяржаўнага Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. Тут 6 лістапада адбылося ўрачыстае пасяджэнне Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных з удзелам прадстаўнікоў партыйных, савецкіх, камсамольскіх і іншых грамадскіх арганізацый, калектываў працоўных і воінаў Савецкай Арміі, прысвечанае 56-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Асветлены праменнямі пражэктараў у глыбіні сцэны — партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна — стваральніка Камуністычнай партыі і першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян.

...18 гадзін. Месцы ў прэзідыуме ўрачыстага пасяджэння займаюць таварышы П. М. Машараў, П. Я. Кісялёў, А. Н. Аксёнаў, А. Т. Квзьмін, У. Е. Лабанок,

М. Н. Полазаў, І. Я. Палякоў, А. А. Смірноў, М. І. Лагір, Я. П. Нікулкін, У. І. Падрэз, І. М. Трацяк, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР С. М. Кішкін, Ю. В. Колакалаў, П. Л. Коханавіч, М. М. Севярнёў, Н. Л. Сняжкова, член Ваеннага Савета — начальнік палітупраўлення ЧВВА генерал-лейтэнант А. В. Дзебалюк, першы намеснік камандуючага войскамі ЧВВА генерал-лейтэнант танкавых войскаў М. М. Зайцаў, начальнік штаба ЧВВА генерал-палкоўнік Р. І. Арыка, першы сакратар Мінскага гаркома КПБ М. М. Слонькоў, старшыня выканкома Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных М. В. Кавалёў, ветэраны ленінскай партыі, перадавікі вытворчасці, прадстаўнікі грамадскасці.

Урачыстае пасяджэнне адкрывае старшыня выканкома Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных М. В. Кавалёў. Гучаць Дзяржаўны гімны Савецкага Саюза і Беларускай ССР.

З вялікім уздымам, пад бурнымі апладысмантамі выбрана ганаровы прэзідыум у саставе Палітбюро ЦК КПСС.

З дакладам аб 56-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі выступіў член Бюро ЦК КПБ, першы сакратар Мінскага абкома КПБ І. Я. Палякоў.

Урачыстае пасяджэнне аб'яўляецца закрытым. Выконваюцца Дзяржаўны гімны СССР і БССР.

Для удзельнікаў урачыстага пасяджэння быў дадзены вялікі святочны канцэрт.

БЕЛТА.

Станіслаў Рышард ДАБРАВольскі

Ля брамы Смольнага

Я не быў там у грозныя дні,
Ды ўяўляецца мне карціна:
Вечар. Смольны. Сцягі і агні.
Я ля брамы стаю з карабінам.

Завіруха мяце ад Нявы,
Б'е кастрычніцкі вецер у грудзі
Чую воклічы, спеў анявы,
А на плошчы — вольныя людзі.

Давядзецца — на смерць пайду,
Не вагаючыся ні хвіліны.
Я ж цяпер на адказным пасту,
Берагу новы дзень краіны.

Як баец я на варце стаю,
Сёння, заўтра, навекі вольны.
Думка цепліць радасць маю,
Што цюдны быць можа Смольны.

Родны профіль у светлым акне,
Ен! І сэрца — нібыта молат,
І цяплей становіцца мне,
Як на вокны скірую погляд.

Бо чырвоная зорка гарыць
На грудзях, дзе сэрца б'ецца.
Калі мара — святлей зары,
Па-інакшаму нейк живеца.

Воін міру, і пост сёння мой —
І над Віслай і над Нявою.
Ёсць наказ — берагчы спакой,
Быць гатовым заўжды да бою.

Моладзві! Можна няскладна пляю?
Дакараць старога не трэба.
Каля Смольнага ў думках стаю,
Штурмаваць буду з вамі неба.

Пераклад з польскай мовы Хв. Жычкі.

УСЕСАЮЗНЫ АГЛЯД АГІТБРЫГАД

Сакратарыят ВЦСПС і сакратарыят ЦК ВЛКСМ прынялі пастанову аб правядзенні Усесаюзнага агляду агітбрыгад пад дэвізам «Рашаючаму году — ударную працу!»

Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў і бюро ЦК ЛКСМБ вырашылі да канца 1973 года правесці рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад.

Агляд мае на мэце шырокі паказ дасягненняў савецкага народа, яго гераічнай працы. Вялікае значэнне надаецца прапагандзе вопыту перадавікоў вытворчасці, сацыялістычнага спарорніцтва за датэрміновае выкананне заданняў дзевятай пяцігодкі. Гэтае тэрчае спарорніцтва паспрыяе далейшаму паспяховаму развіццю агітацыйна-мастацкіх брыгад, павысць ідэйны і мастацкі ўзровень іх рэпертуару, прыцягне ў самадзейныя калектывы больш камсамольцаў і моладзі.

Зараз праходзіць першы тур агляду

на прадпрыемствах, у саўгасах, калгасах, у навучальных установах, у клубах, дамах і палацах культуры, у рэках і гарадах рэспублікі.

Другі тур агляду агітбрыгад і агітэтраў адбудзецца ў абласных цэнтрах (снежань 1973 — студзень 1974 г.)

Лепшыя калектывы заваююць права ўдзелу ў рэспубліканскім аглядзе, які мяркуюцца правесці ў Мінску ў студзені 1974 г.

Устаноўлена шэсць прэмій, якімі будуць адзначаны лепшыя агітбрыгады. Выдзелены прэміі і для кіраўнікоў агітбрыгад.

Калектывы, якія заваююць права ўдзелу ў другім туры агляду, будуць узнагароджаны дыпламамі Рэспубліканскага аргкамітэта. Удзельнікам трэцяга (рэспубліканскага) туры агляду будуць уручаны дыпламы Усесаюзнага аргкамітэта «Лаўрэат Усесаюзнага агляду агітбрыгад 1973—1974 гадоў».

УСЕ ХВАЛІ СВЕТУ БЯГУЦЬ У «АКІЯН»

У перадавыя дні на прылаўках мінскіх магазінаў з'явілася навінка — новая мадэль транзістарнага радыёпрыёмніка «Акіян-205», якая адразу прыцягнула ўвагу шматлікіх пакупнікоў. Пачаўся яго серыйны выпуск, з канвеераў завад сыйшла першая тысяча.

Над новай мадыфікацыяй прыёмніка натхнёна працаваў калектыву канструктараў аддзела радыёапаратуры СКБ Мінскага вытворча-тэхнічнага аб'яднання «Гары-

зонт», які ўзначальвае М. Высоцкі. Чым жа адрозніваецца новы прыёмнік ад свайго папярэдніка «Акіян-203», які з'яваў у нашай краіне папулярнасць і быў удасцівоены Дзяржаўнага знака якасці? — Перавагі «Акіяна-205» відавочныя, — расказаваў Міхаіл Міхайлавіч Высоцкі. — Канструктарскаму калектыву прадпрыемства на чале з галоўным канструктарам Л. Копшыкам удалося вырашыць шэраг важных праблем. Захаваўшы раўнавагу прыёмніка, у другім сваім варыянце ён можа карыстацца энергіяй не толькі ад сістэмы батарэй «Сатурн» і «Марс», але і ад электрасеткі напружаннем току 127 або 220 вольт. «Акіян-205» апарат, які практычна можа весці прыём радыёхваляў з усяго свету. Ён мае восем дыяпазонаў, з якіх пяць кароткахвалевых. Тэхнічныя ўдасканаленні спрыяюць дакладнасці настройкі апарата, забяспечваюць выдатную якасць гучання.

Л. БАРЫСАУ.

ХРОНІКА КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ

У Польшчу выехалі самадзейныя калектывы Вілейскага, Івянецкага і Стаўбюскага дамоў культуры. Яны дадуць для жыхароў Варшаўскага ваяводства сем тэматычных канцэртаў, прысвечаных 56-й гадавіне Вялікага Кастрычніка.

У праграме — песні савецкіх кампазітараў аб радзіме, рэвалюцыі, рускія, беларускія і польскія народныя песні і танцы.

Народны ансамбль песні і танца калгаса імя XXII з'езда КПСС Гомельскага раёна падрыхтаваў вялікую праграму святочнага канцэрта, з якой ён выступіць перад хлебаробамі. У яе аснове — песні аб Леніне, партыі і Кастрычніку. Спецыяльная вакальна-харэаграфічная кампазіцыя прысвечана лепшым працаўнікам свайго гаспадаркі.

Выстаўка твораў майстроў народнай творчасці пад дэвізам «Слава працы» адкрылася ў Кобрыве. У экспазіцыі прадстаўлены жывапісныя палотны, скульптура, разьба па дрэву, чаканка, графіка і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.

Па лінейных станцыях Віцебскага аддзялення Беларускай чыгункі курсіруе агітпоезд. У яго саставе вагон-клуб, вагон-магазін, медыцынскі пункт, дзве перасоўныя выстаўкі Віцебскага краязнаўчага музея.

Лектары абласной арганізацыі таварыства «Веды», агітбрыгада мастацкай самадзейнасці Дома культуры чыгуначнікаў станцыі Віцебск выступаюць перад працоўнымі з лекцыямі і канцэртамі, прысвечанымі Вялікаму Кастрычніку.

Агітпоезд пабываў ужо на 17 станцыях па маршруце Полацк—Лынтупы—Друя і на станцыі Міёры.

ПАСТАНОВА ЦК КПСС
І САВЕТА МІНІСТРАЎ СССР

АБ ПРЫСУДЖЭННІ ДЗЯРЖАЎНЫХ
ПРЭМІЙ СССР У ГАЛІНЕ
ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЦТВА І АРХІТЕКТУРЫ 1973 ГОДА

Цэнтральны Камітэт КПСС і Савет Міністраў СССР, разгледзеўшы прапанову камітэта па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры пры Саўеце Міністраў СССР, пастанаўляюць прысудзіць Дзяржаўныя прэміі 1973 года:

1. Ганчарову Андрэю Дзмітрыевічу, заслужанаму дзеячу мастацтваў РСФСР — за кніжныя ілюстрацыі ў тэхніцы гравюры на дрэве 1969—1971 гг. да паэмы В. Казіна «Вялікі пачынае» (партрэт У. І. Леніна), да твораў А. Астроўскага, А. Сухаво-Кабыліна і Ф. Дастаеўскага.
2. Дулавай Веры Георгіеўне, народнай артыстцы РСФСР, — за канцэртныя праграмы 1969—1970 гг. і 1970—1972 гг.
3. Жданавай Стэле Іванавне, аўтару сцэнарыя, Фірсавай (Міноша) Дзмітрыеўне, рэжысёру, — за дакументальны тэлевізійны фільм «Зіма і вясна сорак пятага» вытворчасці творчага аб'яднання «Экран» Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню.
4. Луконіну Міхаілу Кузьмічу, паэту, — за кнігу вершаў і паэм «Неабходнасць».
5. Метчанку Аляксею Іванавічу, доктару філалагічных навук, прафесару, — за кнігу «Кроўнае, заваяванае. 3 гісторыі савецкай літаратуры».
6. Набі Хазры (Бабаеву Набі Алякпер-аглы), паэту, — за кнігу вершаў і паэм «Мора пачынаецца з вяршынь» і новыя вершы з кнігі «Вершы і паэмы».
7. Нарліеву Хаджанулі, рэжысёру, Іванову Анатолю Аляксандравічу, аператару, Хаджаніязаву Анамамеду, мастаку, Аймадавай Маі-Газель, Авегеленаву Хаджану — выканаўцам ролей, — за мастацкі фільм «Нявестка» вытворчасці кінастудыі «Туркменфільм».
8. Пахомаву Аляксею Фёдаравічу, народнаму мастаку СССР (пасмяротна), за ілюстрацыі і афармленне зборніка аповядаў Л. М. Талстога «Філіпок». Старонкі з «Азбукі». (Прэмія за творы літаратуры і мастацтва для дзяцей).
9. Перцаву Віктару Осіпавічу, доктару філалагічных навук, — за кнігу «Маякоўскі, Жыццё і творчасць».
10. Рубаненку Барысу Рафаілавічу, заслужанаму архітэктару РСФСР і Казахскай ССР, кіраўніку аўтарскага калектыву, Жагару Алегу Аляксандравічу, Іохелесу Яўгену Львовічу, Кутырову Яўгену Іванавічу, заслужанаму дзеячу мастацтваў Башкірскай АССР, Абразаву Аляксею Сяргеевічу, Плінеру Уладзіміру Аляксандравічу, Шаронаву Юрыю Аляксандравічу — архітэктарам, Шкварынаву Вячаславу Аляксеевічу, заслужанаму архітэктару РСФСР (пасмяротна), Дыхавічній Ніне Абрамаўне, інжынеру-канструктару, Новікаву Яўгену Пятровічу, Палікарпаву Станіславу Пятровічу, Снегіну Ісаю Міхайлавічу — інжынерам-будаўнікам, — за архітэктуру новых жылых раёнаў горада Тальяці.
11. Савіцкаму Міхаілу Андрэевічу — народнаму мастаку Беларускай ССР, — за цыкл жывапісных твораў «Герцічная Беларусь»: карціны «Партызанская мадонна», «Віцебскія варты», «У полі» і насценны роспіс «Айчынная вайна. 1944 год» у музеі Вялікай Айчыннай вайны ў г. Мінску.
12. Спяранскаму Сяргею Барысавічу, народнаму архітэктару СССР, кіраўніку аўтарскага калектыву, Валансавічу Валяр'яну Сцяпанавічу, архітэктару, Каменскаму Мікалаю Валянцінавічу, архітэктару, Струман Віктарыі Эмануілаўне, архітэктару, Ізраілеву Яфіму Майсеевічу, інжынеру, Сянюць Альбіну Вікенцьеўне, будаўніку — за архітэктуру будынка гасцініцы «Ленінград» у г. Ленінградзе і комплексу збудаванняў таможні на савецка-фінскай граніцы.
13. Тургунбаевай Мукарам, народнай артыстцы СССР, балетмайстру, мастацкаму кіраўніку ансамбля, Нізамавай Рано Хашымаўне, заслужанай артыстцы Узбекскай ССР, Раманавай Валянціне Мікалаеўне, заслужанай артыстцы Узбекскай ССР, Шарыпавай Раўшаной Кур'язавне, заслужанай артыстцы Узбекскай ССР — салістам ансамбля, Аліеву Бахціеру Ташкенбаевічу, музычнаму кіраўніку ансамбля Дадаеву Нахрамону, заслужанаму артысту Узбекскай ССР, салісту-дайрысту, Курыш Зінаідзе Цімафееўне, заслужанаму работніку культуры Узбекскай ССР, мастаку па касцюмах, — за канцэртныя праграмы 1971—1972 гг. Дзяржаўнага заслужанага ансамбля народнага танца Узбекскай ССР «Бахор».

Сакратар Цэнтральнага Камітэта КПСС
Л. БРЭЖНЕУ,
Старшыня Савета Міністраў Саюза ССР
А. КАСЫГ'ІН.

І. Вейняровіч.

Я. Глебаў.

У. Белавусаў.

М. Данцыг.

С. Казіміроўскі.

А. Кашкурэвіч.

І. Лучанок.

В. Белавосціч.

З. Бандарэнкі.

Н. Гайда.

У. Мулявін.

Б. Райскі.

Л. Румянцава.

А. Самародаў.

Указ Прэзідыума Вярхоўнага
Савета БССР

Аб прысваенні ганаровых
званняў Беларускай ССР
работнікам мастацтваў

За вялікія заслугі ў развіцці Беларускага савецкага мастацтва прысвоіць ганаровыя званні:

НАРОДНАГА АРТЫСТА
БЕЛАРУСКАЙ ССР

Вейняровічу Іосіфу Наву-мавічу — кінарэжысёру-аператару кінастудыі «Беларусь-фільм».

Глебаву Яўгену Аляксандравічу — кампазітару.

ЗАСЛУЖАНАГА ДЗЕЯЧА
МАСТАЦТВА
БЕЛАРУСКАЙ ССР

Белавусаву Уладзіміру Пракопавічу — мастаку-пастаноўшчыку кінастудыі «Беларусьфільм».

Данцыгу Маю Вольфавічу — мастаку.

Казіміроўскаму Саламону Савельевічу — галоўнаму рэжысёру Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Кашкурэвічу Арлену (Ар-сену) Міхайлавічу — мастаку.

Лучанку Ігару Міхайлавічу — кампазітару.

ЗАСЛУЖАНАГА АРТЫСТА
БЕЛАРУСКАЙ ССР

Белавосціку Валянціну Сяргеевічу — артысту Беларускага дзяржаўнага ардэна Працоўнага Чырвонага

тэатра імя Янкі Купалы.

Бандарэнкі Зінаідзе Аляксандраўне — дыктару Беларускага тэлебачання.

Гайдзе Наталлі Віктараўне — салістцы Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі Беларускай ССР.

Мулявіну Уладзіміру Георгіевічу — мастацкаму кіраўніку вакальна-інструментальнага ансамбля «Песняры» Беларускай дзяржаўнай ардэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі.

Райскаму Барысу Іпалітавічу — галоўнаму дырыжору і мастацкаму кіраўніку эстраднага аркестра Беларускага тэлебачання і радыёвяшчання.

Румянцавай Любові Рыгораўне — кінаактрысе.

Самарадаву Аляксандру Сяргеевічу — салісту Беларускай дзяржаўнай ардэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі.

Ступакову Юрыю Фёдаравічу — артысту Дзяржаўна-рускага драматычнага тэатра Беларускай ССР імя Максіма Горкага.

Фаменку Вячаславу Рыгоравічу — салісту Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі Беларускай ССР.

Шутавай Вользе Паўлаўне — салістцы Беларускай дзяржаўнай ардэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНУ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

5 лістапада 1973 г. гор. Мінск.

Ю. Ступакоў.

В. Фаменка.

В. Шутава.

КОЖНЫ наведвальнік абарязкова звяртае ўвагу на незвычайны экспанат музея. Пад шыюм вітрыны, цёмна пабліскаючы свінцом, ляжыць куля. Яе прынес у музей летам 1962 года Віктар Захаравіч Жыгуноў, персанальны пенсіянер, удзельнік грамадзянскай вайны. Ён тады толькі выпісаўся з бальніцы, дзе ўрач перадаў яму кулю, адразу ж пасля аперацыі. Куля, якую Віктар Захаравіч насіў у назе з валадоднай сакавіцкай ночы 1921 года, нагадала яму пра многае.

У лясках і балотах Беларусі схаваўся невялікі вёсачка Паўлавічы. Тут у нізкай старонкай хатцы жыла сям'я Захара Ісідаравіча Жыгунова. Шасцёра было дзяцей у ёй, і кожны, падрастаючы, ехаў у горад, каб зарабіць на кавалак хлеба.

Адзінаццацігадовым хлопчыкам адправіўся ў 1911 годзе ў Пецярбург І. Віктар. Ён вучыўся ў рамеснай школе, у красавіку 1917 года паспяхова закончыў яе і быў накіраваны токарам на завод «Сіменс — Шукерт».

Ішоў 1918 год. Віктар разам з хвораі маці вярнуўся ў вёску, Паўлавічы. Ён удзельнічаў у стварэнні Латыгольскага сельскага Саве-

та, працаваў у ім сакратаром. Тут жа, на Віцебшчыне, у студзені 1919 года Жыгуноў прыняў ў рады ленынскай партыі. Праз некалькі месяцаў Віктар Захаравіч пры-

сантаў узялі па баявой тры-

возе.
— Ствараецца камуністычны атрад, — коротка, паваеннаму, сказаў камандзір, — ён тэрмінова накіроўваецца

НЕЗВЫЧАЙНЫ ЭКСПАНАТ

Багатая гісторыя ў аднаго са старэйшых прадпрыемстваў Ленінграда — Кіраўскага завода... Гэтая гісторыя аўна жывым дыханнем легендарнай барацьбы ленынскай партыі камуністаў за ўладу Саветаў, за шчасце працоўнага народа.

Менавіта аб гераічнай гісторыі прадпрыемства і расказваюць экспанаты створанага ў 1962 годзе ў Ленінградзе музея Кіраўскага завода. Яму прысвечана кніга «Пяць ардэнаў на сцягу», якую рабочыя завода даслалі рэдакцыі штотыднёвіка напярэдні свята.

Прапануем невялікі ўрывак з кнігі — расказ аб нашым земляку, былым пцілаўцу, удзельніку грамадзянскай вайны Віктару Захаравічу Жыгунову.

звалі ў Чырвоную Армію. Залічылі ў запасны полк, які знаходзіўся ў Асташкаве. Энергічны, пісьменны чырвонаармеец хутка заваяваў аўтарытэт у воінаў. Камуністы стралковага батальёна абралі яго партаргам. Затым Жыгунова паслалі займацца на смаленскіх камандных курсах. Ды вучыцца яму тут доўга не давалася. У адзін з сакавіцкіх дзён 1921 года кур-

для выканання важнага задання.

Ужо ў дарозе курсантам паведамілі, што шлях іх ляжыць у чырвоны Пецер, дзе Кранштацкая крэпасць апынулася пад уладай мяцежнікаў. У склад камуністычнага атрада, створанага петраградскім губкомам, увайшла і пцілаўцы. А з Масквы і іншых гарадоў краіны на дапамогу чырвонаму Петра-

граду спяшаліся дзесяткі новых баявых атрадаў...

Ужо наступным людскім патокі ў бок станцыі Лісі Нос рухаліся і курсанты смаленскіх камандных курсаў. З Фінскага заліва налятаў шквальны вецер... Настрой ва ўсіх быў баявы. Курсантаў натхняла тое, што ў Петраград прыехалі дэлегаты працаваўшага ў тыя дні ў Маскве Х з'езда партыі. Іх прызычаны голас гучаў у воінскіх часцях, куды большасць дэлегатаў пайшла радавымі байцамі. Лыні расказвалі воінам аб рабоце і рашэннях партыйнага з'езда. Выкрывалі антысавецкую сутнасць мяцежнікаў.

У ноч на 18 сакавіка 1921 года чырвонаармейскія і курсанцкія атрады пад ка-

мандаваннем М. Н. Тухачэўскага пайшлі на штурм.

Разам з іншымі курсантамі сувязны камандзіра роты Віктар Жыгуноў рухаўся наперад.

Ворагі ўзмацнялі агонь. Радзелі рады тых, хто ішоў на штурм, але напор іх не слабеў.

З групай курсантаў Жыгуноў, страляючы на хаду, кінуўся да форта № 6. З усіх бакоў неслася магутнае «ўра»... І тут, нібыта аступіўшыся, Віктар упаў. Ён адчуў востры боль у назе, а потым страціў прытомнасць...

Ужо раніцою, калі над залівам пачало віднець, Жыгунова падобралі санітары. Да таго часу Кранштац быў узяты, і над ім лунаў чырвоны сцяг.

Жыгуноў прывезлі ў Петраград, у шпіталь. Тут ён пачуў радасную вестку: разам з іншымі ўдзельнікамі штурма яго ўзнагародзілі ордэнам Чырвонага Сцяга.

З'яўляючыся членам музейна-гістарычнага сектара заводскага савета ветэранаў працы, Віктар Захаравіч часта бывае ў музеі. Тут ён расказвае моладзі аб гераічным мінулым, аб тым, як са зброяй у руках бацькі і дзяды абаранялі завабвы Вялікага Кастрычніка.

Марк СМАГАРОВІЧ

НАРАДЖЭННЕ РАДЗІМЫ

Згаслі шабляў маланкі.
На зямлі—новы лад.
Баявыя тачанкі
Везлі хлеб на прадсклад.

Легла мужнасць на твары
Ледзь прыкметным пушком.
Шлемафонныя хмары
Асаджалі губком.

Не ў карчму, не на гулі,
А ўзнімаць гарады
Тылі нашы дзяды,
Тылі нашы бабулі.

Шлях пракладвалі кіркі
Цераз горы, лясы.
Пах ржаное заціркі
Раздзіраў аж
Насы

Сад квітнеў за плячыма,
І варылася сталь.
Паглядала Радзіма
Усё ў новую даль.

Разліліся праменні
Маладога святла.
Гора вечнага цені
Сцёрты ўсюды да гла.

І аддаць я гатовы
Усе сілы як ёсць
За яе завабвы,
За яе маладосць.

КІПІЦЬ ВАДЗЯНАЯ ПРАСТОРА

Кіпіць вадзяная прастора.
Змоўк чаек назойлівы крык.
Не птушка лунае над морам,
А месяца серп—маладзік.

Сарваў яго вецер у буру
І кінуў у крутаварот.
А, можа, піхнуў яго здуру
У гэтае пекла сам чорт?

Ды ён не накорыцца мору:
Хваль бурных пранізвае брыз,
Стралою ўзнімаецца ўгору,
А потым пікіруе ўніз.

У ціхую ноч без прынукі
Яму зіхаець маладзей.
Ён будзе свяціць для навукі
І для закаханых людзей.

АКЦЯБРСКАЯ ДАРОГА

Вядзе Акцябрская дарога
Ад Рудабелкі на Харомцы.
Сталць дубы сцяною строгай,
Нібы калісьці бумажкоўцы.

Адсюль направа і налева
Былі відаць здалёк руіны.
Тут кожны куст, пялёк і дрэва
Свінцом плявалі ў твар звярны.

Тут з нашай Арміяй дарогі
Злучыліся народных мсціўцаў,
Каб да жаданай Перамогі
Магутным валам дакаціцца.

Ад дрэў да помніка сивога —
Усё тут звязана з вайною.
Ляжыць Акцябрская дарога,
Нібы прамень, перада мною.

І ўвесь аддаўся я ўспаміну,
Шапчу былых сяброў імёны...
Сасна ўзняла сваю галіну,
Нібыта светафор зялёны.

ВЕТЭРАНЫ

Мне сябрамі сталі ветэраны;
Значыцца, і я немалады.
Твар прыкметна мой збаранаваны
За пасляваенныя гады.

Да аднапалчан сваіх цяпер мы
Ездзім пагасціць, як да радні.
Усё болей стан сціскаюць нервы,
Нібы камсастайскія рамні.

Усё болей атакуе змора.
Спадцішка зайздросцім маладым.
Засцілае зрок дым «Беламора»,
А, быць можа, той, акупны дым?

Чуецца ў дыханні шум чарота,
Пад нагамі быццам не асфальт,
А блакады вязкае балота
Хлюпае назойліва: «Хальт!», «Хальт!»...

Нам цяпер без весткі не прапасці.
А калі астыне ў жылах кроў,
Пойдзем мы на папайненне часці
Да сваіх загінуўшых сяброў.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

РАЗМОВА
З ДАЧКОЙ ПАЭТА

УРЫВАК З ПАЭМЫ

Не одну вясну і лета
Гай густы перагартаў.
Нам з табой,
Дачка паэта,
Развітацца час настаў.

Чалавек ты ўжо дарослы,—
Не застанешся ў журбе.
Ды лямі адну
Між вёснаў
Прыгадаю я табе.

Шлях на захад
Нашай часці
Засланяў сцяной агонь.
Знай, дачка!
З надзеяй, шчасцем
Мы да бацькі ішлі твайго.
Сонца несла ясны ранак.
Каля Ліды,
У бары,
Я з паэтам-партызінам
Там сустрэўся на зары.

Я шчаслівы, што найпершы
Між таварышаў сваіх
Прачытаў яго там вершы
На дарогах франтавых.

Гаманіла ціха веце,
З лесу мы ішлі ў сяло.
(А цябе яшчэ на свеце
У тое лета не было).

Батальён на прыдарожжы
Супыніўся адпачыць.
Ты ўявіць сабе не можаш
Што за шчасце — побач быць,

Разам піць ваду з крыніцы,
Пасядзець крыху ў цішы
З тым,
Хто песню праз граніцу
К нам прыносіў у душы.

Я не бачыўся ніколі
З ім дагэтуль у жыцці,
Хоць адным у бітве полем
Давялося мо ісці.

Патухалі ў небе зоры,
А на сцэжках баравых
Малады паэт, бадзёры
Абдымаў сяброў сваіх.

І салдат і камандзіраў,
Што ад самай Волгі ішлі,
Каб прынесці сонца міру
І спакой для ўсёй зямлі.

З намі разам ён хацеў бы
Зноў ісці ў трывожны свет.
«Не,— казалі мы— не трэба,
Ты патрэбен тут, паэт!»

А пасля, у сорак шостым
Зноў нам стрэцца выпай лёс.
Свой акупны верш
Праз вёрсты
Я з Берліна
У Мінск прывёз.

Проста так, неафіцыйна.
Ён — равеснік баявы,
У пакоі рэдакцыйным
Верш чытаў мой франтавы.

Я ж баяўся, як ніколі,
Калі ён лісткі гартаў —
Той, хто ілях
Да светлай волі
Сам у бітвах прабіваў.

Чуў я многа пра Таўлая, —
Тут падумаў:
«Ён ці не»,
Хто ж другі?

— На шклянку чаю
Зойдзем, братка, да мяне!

І мае сумненні зніклі:
Чуў раней я ад людзей,
Што чым большы паэт вялікі,
Тым вядзе сябе прасцей.

І, чытаючы мой сшытак,
Не казаў ён гучных слоў.
— Чую — порах, братка, быдта,
Ад тваіх пайшоў радкоў...

Аддавай краіне тое,
Што яна табе дала.
І адчуў я ўсёй душою —
То была не пахвала.

То было святое слова
Друга, воіна, байца.
Тое слова
У час суровы
У сэрцы нёс ён да канца

Праз агні і барыкады,
Праз юнацкія гады.
Каб ты знала,
Як быў рады
Нашай стрэчы ён тады!

Па-над Свіслаччу-ракою
У Мінску зноў вясна цвіла.
Ты зусім яшчэ малаю
На руках яго была.

Гаманілі мы ўвесь вечар
Аб паходзе франтавым.
То апошняя сустрэча
Пры жыцці
Была ў нас з ім.

Не забыць мне век Таўлая
Як настаўніка свайго.
Сёння голаў я схіляю
Над магілаю яго.

Ён глядзіць на нас
З партрэта —
Смелы, мужны, малады.
І ніколі да паэта
Не засыплюцца сляды...

Ты ў нашчаднаець атрымала
Слова-песню,
Слова-гімн,
Каб яно ярчай палала
Сёння ў сэрцы у тваім.

У ТОП ДЗЕНЬ Каця Трафімава выйшла з дому позна.

Густы медны звон падымаўся над лаўрай і плыў па вуліцах.

За заставай, каля лабазаў, хлапчукі ганялі шастамі галубоў. На лабазных дзвярах віселі пудовыя замкі.

Усё было, як і заўсёды на вялікдзень. І ніколі яшчэ не было так сумна.

На вуглу тырчаў надакучлівы да моташнасці бляшаны шчыт: тоўсты пан у цыліндры здзіўлена папохаў дым блакітнай цыгаркі, над цыгаркай ззялі аршыннымі літары — «Гільзы Катыка».

Шчыт засланы ад вачэй завулак, з якога ў будныя дні, дыхаючы куродымам, вылятаў паравік. Цяпер завулак быў пусты.

Нават паветра наўкола, паветра піцёрскага прыгарада, было сумным; пахла самаварным дымам, попельам, расталым снегам.

Каця самай заставы Каця сустрэла Наталлю Ягораўну, закрыйшыцу свайго дэха. Ягораўна глянула на яе горача, як быццам і не пазнавала нават. Потым, не вітаючыся, схавала Кацю за рукаў:

— Пабеглі ў камітэт!
Раённы камітэт балшывікоў змяняўся ў той час у двух пакоях прыземістага невясёлага дома.

У першым пакоі сядзеў за сасновым сталом пажылы чалавек у паўпаліто і бараннай шапцы. Наталля Ягораўна закрычала на яго:

— Ну што?

Той развёў рукамі.

— Апаўсяціў каго мог. Душ сорак прыйдуць.

Закройшыца раззлавалася.

— Не, таварыш дарогі! Няправільна ты падлічыў. Тысячы прыйдуць. Увесь наш раён прыйдзе сустракаць.

— Прыдумай, як гэта зрабіць.

— Трэба прыдумаць.

— Каго сустракаць? — спытала Каця.

Ягораўна павярнулася да яе здзіўлена:

— Хіба я табе не сказала? Ленін да нас едзе!

Чалавек у паўпаліто прагаварыў глухаватым голасам:

— Вось ніхто і не ведае: вялікдзень... — Потым раптам ажывіўся. — Пуцілаўцы, тыя, безумоўна, усе выйдучы... як адзін!

— Пуцілаўцы выйдучы, — пацвердзіла Наталля Ягораўна, — і мы выйдзем.

Вялікдзень — гэта значыла: заводы і фабрыкі на замку, газеты не выходзяць, пошта не працуе.

Ягораўна села каля стала, абаверлася шчакой на далоні, задумалася. Потым спытала:

— Кацюша, умееш ты прыгожа пісаць?

І, не чакаючы адказу, устала і ступіла ў другі пакой: там ляжалі плакаты, стосікі рознакаляровых брашур; прыстаўленыя да сцяны, стаялі сцягі.

Ягораўна вярнулася адтуль са стужкай чырвонага паркала.

— Вось тут пішы... — яна памаўчала, уздыхнула хутка і глыбока. — Пішы: «Да нас едзе Ленін. Ідзем сустракаць!»

Фарбы ў бляшанках стаялі на падаконніку.

Каця адшукала кавалак крэйдзі і пачала пісаць літары начарна.

Ягораўна разводзіла белую фарбу маслам, размочвала пэндзаль.

Каця напісала апошняю літару ў слове ЛЕНИН і сказала ціхенька:

— Цётка Наташа, а я ж не партыйная.

— Ты — рабочы чалавек! — адказала Ягораўна строга.

Пасля гэтага яны моўчкі скончылі незвычайную для сябе работу. Надпіс атрымаўся відны і ясны, толькі некаторыя літары былі няроўныя.

— Рэйкі! — сказала Ягораўна. — Дзе возьмем рэйкі?

Потым, успомніўшы штосьці, хутка пайшла да выхаду.

На вуліцы хлапчукі ўсё яшчэ ганялі шастамі галубоў. Яны насіліся да самазабыцця, з галёканнем і пранізлівым свістам.

Наталля Ягораўна падышла да іх і напрасіла:

— Рабаты, аддайце мне шост...

Тыя нават адбегліся ад яе далей. Шасты ў іх былі выдатныя: роўныя, доўгія, завостраныя кверху; да бляску адпаліраваныя шурпатымі дзіцячымі далонямі, яны здаваліся пакрытымі лакам, — не шасты, а мара галубятнікаў.

— Рабаты, — паўтарыла Ягораўна, — для справы трэба. Ну, як мне вас угаварыць?

Яна нават узмахнула рукамі і азірнулася наўкола: хіба іх упросіш! Шасты хлапчукам зараз, можа, даражэй за ўсё на свеце. І прадаць — не прададуць.

Яна ўсё-такі сказала ім нягучна:

— Таварыш Ленін да нас едзе. Час, бачыш, позні, а нам трэба хутчэй плакат зрабіць... Мы плакат хочам на шост, каб вышэй.

Хлапчукі наўрад ці зразумелі што з яе слоў. Яны стаялі воддалі і глядзелі недаверліва.

Праз паўгадзіны Каця знайшла Наталлю Ягораўну каля лабазаў: прысеўшы на кукішкі перад хлапчукамі, яна размаўляла з імі аб чымсьці на паўголасу.

— Цётка Наташа, што ж ты? Трэба шукаць стаяра, можа ўступіць рэйкі...

— Выходзіць, трэба шукаць стаяра, — грузна падымаючыся, уздыхнула Ягораўна.

І тады адзін з хлапчукоў сказаў сіпла:

— Бяры.

Наталля Ягораўна хацела яго абняць, ён круціўся сурою.

Дзеці праводзілі шост да самага камітэта. Там яны моўчкі сачылі, як Ягораўна мерала яго далонню. Памераўшы, яна зрабіла пасярэдзіне над-

СВЯТА

Аляксандр КОНАНАЎ

рэз і зламала шост аб калена. Адзін хлапчук ахнуў: рэч прападала на вачах. Другі штурхнуў яго і прашаптаў:

— Для справы трэба, не бачыш?

Каця чакала, што ўсе прахожыя будуць дзіўдзіцца на плакат. Але, калі яны вынеслі на вуліцу, ніхто не здзівіўся. З усіх бакоў падыходзілі людзі, паспешліва пыталі:

— Калі ж поедз?

І многія, становячыся ў шарэнгі, ішлі ўслед за плакатам.

— Адзін стары закрычаў Ягораўне патрабавальна:

— Чаму ж не напісана, з якога вакзала?

Ягораўна адказала таксама не лагодна:

— А ты сам зразумей. З Фінляндскага.

Той працягваў крычаць:

— Як будзе ваш маршрут?

— Па Неўскаму, да Ліцейнага моста.

І стары раптам засмуціўся, захлопаў сябе па баках рукавіцамі.

— Сыны ў мяне тут... За сынамі пабегу. Паспею, маладзіца?

Ягораўна спакойна адказала:

— Паспееш.

Толькі абшшоўшы ўвесь свой раён, падышлі да Неўскага.

Каця глядзела проста перад сабой і не бачыла людзей на тратуары. Але адразу адчула: штосьці наўкола змянілася.

Пранізлівы дямант раздаўся напярэдзе. Побач з Кацяй мужчынскі голас спытаў з трывогай: «Чаго гэта яны?» Лямант паўтарыўся:

— Зраджнікі!

Каця павярнулася на крык: каля самага краю тратуара мітусіўся румыны твар, чымсьці падобны на той, ненавісны, што восьмы год тырчыць на шчыту каля заставы.

Тады хтосьці ў калоне сказаў спакойна, з вясёлай пагрозай:

— Ну, што ж, спяем нашу баявую.

І адразу заспявалі ў шарэнгах:

Смело, товарищи, в ногу...

За плакатам ішоў не натоўп. Ішоў атрад піцёрскіх рабочых! Крочылі па чатыры ў рад, трымаючыся за рукі. — песня дапамагала захоўваць раўненне.

Каця Ліцейнага Каця азірнулася. Канца калоны не было відаць. У трэцім радзе разваліста крочыў стары; той, што бегаў каля заставы за сынамі. Па баках каля яго крочылі два вялізныя хлопцы ў арміях і плісавых шапках.

Стары крокнў штосьці Каці. Яна не разабрала, — з-за песні дрэнна было чуваць, — і на ўсякі выпадак сцвярдзальна кінула галавой. Але стары, пачырваневышы, працягваў крычаць з усіх сіл.

— Ледаход! Не прабіцца марачкам!

На гэты раз Каця пачула, але не зразумела яго слоў і зноў лагодна кінула яму галавой.

Калі вачам адкрыўся прастор Навы, песня змоўкла. Ва ўсю шырыню ракі са скрыгамі і гулам, наплываючы адна на другую, ішлі крыгі.

— Не прабіцца матросам! — паўтарыў стары.

Каця моста давялося чакаць: прапускарлі нанерад пуцілаўцаў, тыя ішлі ваенным строем, моўчкі, без песен.

Потым прайшла ваенная часць з аркестрам і вялізным аksamітным сцягам.

І раптам пачулася — пачало разрастацца «ўра»: на Набярэжнай паказалася калона кранітацкіх матросаў. Вецер калыхаў над чорнымі бушлатамі стужкі бескарырак. Матросы ішлі, падкрэслена пахваляючыся выпраўкай, строга несучы

чы вінтоўкі з прымкнутымі штыкамі; і ваенскі крок і сваю зброю яны палюбілі нядаўна.

— Прабіліся!

Стары каля самага Кацінага вуха крычаў «ўра» і заўзята хлопаў сябе па калену шапкой. Потым кінуў шапку ўгору, падняў яе з зямлі, перадыхнуў і сказаў:

— Вось гэта свята!

Пачуццё, якое жыло ў Кацінай душы ў тую мінуту, можна назваць адным толькі словам: любоў. Яна любіла ўсіх, хто ішоў цяпер разам з ёй, яна ведала, што дружба яе з Наталляй Ягораўнай цяпер на ўсё жыццё, што назаўсёды запомніцца ёй шумны стары і вялізны яго сыны; яна любіла Наву і гул ледаходу, матросаў, іх вінтоўкі, цямае пабліскванне штыкоў, — упершыню заўважыла яна смертаносную гэтую прыгажосць, — любіла ўвесь горад, які стаў раптам сваім; па яго вуліцах поплеч з ёю прайшлі свае, блізкія людзі.

Да Фінляндскага дабраліся, калі пачынала ўжо цягнуць. Бледнае святло ліхтароў на прывакзальных вуліцах не расейвала змрок, і побач са сцягамі і плакатамі сталі запальвацца калматыя няроўныя агні: дымнае полымя факелаў узлятала і падала, святло ад факелаў ішло хвалямі, выхопліваючы з паўзмроку галовы, плечы, надпісы на сцягах.

Плошча каля вакзала была па загаду ўлад ачэплена войскамі. Камандаваў ім капітан з лячэна-прыгожым тварам. Ён няўцямна пазіраў на людское мора, што заліло плошчу, і, відаць, добра разумеў сваё бяссілле.

Калону, што прайшла ад Неўскай заставы, адцёрлі да Фінскага завулка; плошча была набіта народам.

Да барвовых водбліскаў факелаў далучаліся блакітныя мечы праэктараў, і ўсё наўкола стала трывожна-святлочным.

Дзесяці побач пачуўся і адразу запоўніў усю плошчу магутны гул, па сіле падобны да запаволеннага выбуху. Народ, калыхнуўшыся, раздаўся ў бакі, — да галоўнага пад'езда вакзала цяжка праграмыхаў бранявік з чырвонымі сцягамі.

Прайшло яшчэ колькі часу... Каця не чула ні свістка паравоза, ні грукату вагонных колаў. Яна раптам адчула толькі: народ дружна падаўся наперад, і яна разам з усімі. Побач хтосьці загадаў страшным шэптам: «Разам бярыся, разам, каку!» І яна ўбачыла старога, якога падымалі за локці яго сыны. Твар у старога прасвятлеў. Каця адчаляна, з усіх сіл пацягнулася ўгору, але наперадзе, акрамя чорных спіл і шапак, нічога не было відаць.

Стрыманы гул прайшоўся па плошчы, — каля вакзала штосьці адбылося. Потым — у незвычайным гэтым шматлюддзі — наступіла такая цішыня, што было чуваць патрасванне факелаў.

На браневіку, бачны ўсім, стаяў Ленін.

Некалькі секунд ён маўчаў, нахіліўшыся злёжку наперад. Здавалася, ён узіраўся ў асветлены факелам надпісы сцягоў і плакатаў. На імгненне погляд яго затрымаўся на далёкай стужцы чырвонага паркала з намалёванымі ад рукі няроўнымі літарамі: «Да нас едзе Ленін. Ідзем сустракаць!»

Асляпляльны прамень праэктара слізгануў па браневіку.

Ленін, хвалючыся, падняў руку з заціснутай у ёй шапкой.

Потым шпаркім рухам засунуў шапку ў кішэню, працягнуў уперад руку і пачаў прамова, нікім не запісаную і нікім не забытую.

Пераклад з рускай.

У БРАТНІМ ЗАСТОЛЛІ

Якаў УХСАЙ

СЛОВА АБ МІРЫ

У дыме і гарматым гуле
У тыя грозныя гады
Я кожны дзень ад кожнай кулі
Чакаў няёмальнае бяды.
Хіба я думаць мог аб славе,
Калі, абцёршы з твару пыл,
Сябрам забітым зоркі ставіў
На жоўтых курганах магіл.
Каб помсціць ворагу за мукі,
Каб наша адстаяць дабро,
Я прывучыў да зброі рукі,
Прывыклых трымаць пяро.
Але сталёвы шквал грымотны
Сціскаў часам і ў вайну,
І я пісаў, блакнот паходны
Паклаўшы другу на спіну.
Калі міліянер са Штатаў
У небаскробе барышы
Лічыў сабе — я з аўтаматам
Мерз у аглушанай цішы
Або на сотым кіламетры,
Забывшыся, што я іду,
Не чуючы грымот і ветру,
Спаў у шарэнзе на хаду.
Бацькоўскім домам і прыстанкам
Быў мне шынель у час трывог.
І вось аднойчы добрым ранкам
Ступіў я зноў на свой парог.
Дайно ўжо адгрымела зямля
Мінулых дзён, смяротных год.
Ды захавала наша памяць
Агонь і дым, і кроў, і пот,
І пабрацімаў, што з баямі
Ад Дона да Карпат прайшлі
І спяць пад жоўтымі буграмі
Свайёй зямлі, чужою зямлі.
Цень успамінаў не адгоніш.
Прыжмуру зрок — і прада мной
Да неба пайтае Варонеж
Суцэльнай вогнянай сцяной.
Народ наш мужна ў ліхалецце
Не толькі свой зьярог ачаг,
Ды бой за мір на ўсёй планеце
Адважна вынес на плячах.
...Многааконны дом, як соты,
Пад сінім небам Чэбаксар.
Цяпер тут мірныя турботы
І спее песні добры дар.
Тут весні вецер з Волгі ўнотай
У вокны свежасцю дыхне
І лашчыць з матчынай пляшчотай

Традыцыйныя творчыя сувязі ў пісьменнікаў Беларусі і Чувашы... Пераклады мастацкіх твораў з чувашскай на беларускую і з беларускай на чувашскую мовы, абмен пісьменніцкімі дэлегацыямі, знаёмства з жыццём рэспублік — колькі іх, гэтых шматлікіх сцяжынак дружбы!
Нядаўна ў гасцях у беларускіх пісьменнікаў павяваў народны пісьменнік Чувашы Мікалай Ільбекаў, і ў той жа час група беларускіх пісьменнікаў — Аляксей Кулакоўскі, Пятро Макаль, Васіль Зуёнак, Уладзімір Паўлаў, Юрась Свірка прымалі ўдзел у днях беларускай музыкі і літаратуры ў Чувашы. Разам з народным артыстам БССР Рыгорам Шырмай, народным артыстам БССР Анатолям Багатыровым, заслужаным дзеячом мастацтва БССР Пятром Падкавыравым, а таксама вядомымі выканаўцамі пісьменнікі сустрэліся з партыйнымі і савецкімі работнікамі рэспублікі, з калектывам вялікай новабудовы — Чэбаксарскага трактарнага гіганта, наведвалі калгас «Самалёт», пабывалі на радзіме касманаўта Андрэяна Нікалаева, пазнаёміліся з будаўніцтвам новай гідрэлектрастанцыі ў горадзе Новачэбаксарску.
Незабыўныя сяброўскія сустрэчы з чувашскімі пісьменнікамі... Ішла зацікаўленая размова аб умацаванні творчых кантактаў паміж пісьменнікамі дзвюх рэспублік.
Дні беларускай музыкі і літаратуры ў Чувашы садзейнічалі яшчэ большаму збліжэнню брацкіх народаў.
Сёння мы прапануем чытачам некаторыя літаратурныя матэрыялы — плён творчай паездкі ў Чувашыю.

Шчаслівае дзіцятка ў сне.
Няхай птушыны толькі гоман
У летні ранак будзіць сад,
А не вайна раптоўным громам,
Як шмат гадоў таму назад.
Мір! Ён для ўсіх народаў блізкі.
Ці не яму ў імя жыцця
Я прысягаў каля калыскі,
Дзе спіць цяпер маё дзіця.

Пераклаў П. МАКАЛЬ.

Пятрусь МАКАЛЬ

Хоць адлегласць на тысячы вёрст паміж
намі,
Адчуваем сябе, як адзін экіпаж,
Поруч сэрца да сэрца з усімі братамі —
Беларус і чуваш.

Калі боты чужынца, ступіўшы зняцак,
Дратавалі мой край беларускі найсяжэ,
Падзяліўся і хлебам, і небам па-брацку
З беларусам чуваш.

Перад цёмнай наваляй варожае плоймы
Уначы залягалі ў салдацкі бліндаж
Упрытык, як патроны адзінай абоймы —
Беларус і чуваш.

І цяпер, калі зноў мы з табой на паверцы,
Затаіўшы дыханне ўрачыста, узважэ,

Як суладна ў грудзях нашых стукаюць
сэрцы —
Беларус і чуваш.

Сціхван ШАЎЛЫ

Іду паўз бераг Волгі на траве,
Крылом плашча дыханне вод лаўлю.
Душа мая ў нябеснай сіняве,
І толькі ногі кратаюць зямлю.
Гамонкай хваль,
Гамонкай тапалёў
Шчымыліва грудзі поўняцца мае,
І ў неабдымнай далечы палёў
Туман турбот будзённых растае.
За тое, што ў адоленай журбе
Усемагутным я адчуў сябе,
Чым адплачу табе, прырода, я,
Твая часцінка, кропелька твая?
І стукаецца ад імя любові
У песню чарада бясонных дум.
«Спявай жа, берасцянка, і жыві!» —
Гаворыць мне зялёны, вечны шум.

Пераклаў П. МАКАЛЬ.

Георгій АРЛОЎ

ЗІМА

Нібыта з казкі хто сумеў
Аздобиць іней ззянем зорак,
На вокнах — дзіўныя ўзоры,
На тонкім голлі — шулгеме

Зіма старанная. Яна
Без мітусні, ваганняў, гневу
Пашыла вопратку пасевам
З бялюткаснежнага сукна.

Спынілася ля Волгі змушана,
Скавала льдом рачную гладзь.
Ды не забылася прадушынны
Для рыб глыбінных пралізаць.

...Мой шлях не ў мроіве карунак.
Яшчэ нямала мне ісці,
Каб непаўторны падарунак
Зямлі любімай прынясці.

Не страшна мне сказаць зіме,
Што прысвячу зямлі ўсе вершы,
І, як матулі, ёй навешу
Са слоў пляшчотных шулгеме.

Пераклаў Ю. СВІРКА.

Шулгеме — нагруднае жаночае ўпрыгожанне з дробных пацерак і манет.

З ТАГО ЧАСУ мінула ўжо трыццаць два гады. Мне часта ўспамінаецца незабыўны вечар, застолле дружбы і братэрства.

За сталом сядзяць тры — два чувашы, адзін беларус. Чувашы — Шалебі і Эльгер, а беларус — Янка Купала.

Колькі часу мінула, а іх вобразы не меркнуць у памяці, усё больш яскрава паўстаюць перада мной.

...Была позняя восень. Грозная, жорстка.

На начах з неба, як з рэпата, сеецца пуховы снег і растае раницай, затапаны тысячамі ног.

Зранку да начы бурліць галоўная вуліца сталіцы Чувашы. Не цывільныя, а ваенныя крочаць па Чэбаксарах — паўзводна, паротна...

«Вставай, страна огромная, вставай на смертны бой!» — хвалюе сэрцы песня, народжаная ў гэтыя дні. На рагу вуліцы крычыць плакат: «Таварыш, чым ты дапамож фронту?»

...У адзін з гэтых восеньскіх дзён у двор Палаца піанераў да пад'езда каменнага двухпавярховага дома падкаціла легкавая машына, запырсканая гряззю, памятай. З машыны выйшаў сярэдняга росту мужчына ў паліто з рыжым мехавым каўняром.

Я тады працаваў рэдактарам Чувашвыдата, жыў у гэтым жа двары, вяртаўся дамоў.

— Добры дзень! Кажуць, паэт Эльгер тут жыве? —

ТУЮ СУСТРЭЧУ ПРЫГАДВАЮ...

звярнуўся мужчына да мяне. «Фатаграфіі гэтага чалавека я часта бачыў у кнігах і часопісах, — мільганула адразу думка. — Гэта ён!».

З машыны выйшлі яшчэ тры. Мы падняліся да Эльгера.

— Беларускі паэт Янка Купала, — адрэкамендаваўся незнаёмы.

Два народныя паэты моцна абняліся.

З суседняй кватэры прыйшоў Шалебі з жонкай. Апошнім часам валасы і барада Мікалая Іванавіча прыкметна пасівелі. Як заўсёды, ён у чорных акуларах, з жалезным кійком у руцэ. Зрок пакінуў яго адзінаццаць гадоў назад.

Цётхна Аніота апранула яго ў вышытую сарочку. Павязала чорным поясам з кутасамі. На лацкан карычневага касцюма прыкалола ордэн «Знак Пашаны».

— О, і ў чувашоў ёсць свой Гамер, чуў, чытаў! — сказаў Іван Дамінікавіч.

Народны паэт Беларусі гора рача павітаўся з народным паэтам Чувашы.

Замітусіліся жанчыны. Жонка Эльгера Еўданія Аляксееўна выйшла на кухню.

нае чувашскае піва, знайшлося і да чаркі.

Ды і госці прыехалі не з пустымі рукамі.

Але напіткі не развесялілі нашага гасця. Ён стаў яшчэ больш сумны, журботны. Мы яго разумеем, не хаваем вочы, яго гоера — наша гора, яго сухая бяда і нас пяча.

...Мінск у агні. Бомбы падаюць і на дом паэта. Гіне бібліятэка, якую паэт збіраў па кніжцы сорак гадоў. Гінуць рукапісы, пісьмы Горкіна — добразычлівыя, шчырыя, натхнёныя.

Усе, хто мог, пайшлі ў ласы — у партызаны. Людзі — і маладыя, і старыя — пакідаюць родныя мясціны, пехатой і на конях цягнуцца на ўсход — там выратаванне. Калгасныя пастухі гоняць жывёлу.

Усё гэта паэт бачыў, усё гэта перажыў. І дзе ж будзе канец пакутам народа? І які ён будзе?

...Невялікае наша застолле, чувашоў у ім чацвёрэ. Чацвёрты — наш «галава», старшыня Саюза пісьменнікаў Аркадзь Эсхель. («Галавой» яго называў Янка Купала). З дваціццаці нашых братоў па пяру пятнаццаць змагаецца на франтах Вялікай Айчыннай.

Выказаўшы тое, што яго мучыла, госць наш крыху акрыў. Гэты шчаслівы момант першым заўважыў мудры

сляпец Шалебі — ён жвава вымавіў:

— А давайце пачытаем вершы!

Шалебі па сваёй звычцы закінуў галаву і пачаў чытаць верш, які заканчваўся патрабаваннем: Гітлеру зямлі — два метры ў даўжыню, метр у шырыню.

— Якія праўдзівыя, проста прарочыя словы! — запляскаў у далоні наш госць.

— Пануль свабоды людзі прагнуць, Фашысты іх не перамогуць! —

усклікнуў у канцы свайго верша Эльгер.

Я дастаў з кішэнні верш, толькі што напісаны для рэспубліканскай газеты.

Іван Дамінікавіч павесялеў, прачытаў нам вершы пра маладую калгасніцу, якая дбайна працуе ў полі, у яе спакойна на душы, бо дачка Настачка ў яслях, а сын Дамілачка «рады бегае на пляцоўцы»... Простыя вясковыя абразок, усяго толькі замаляўка, але ўзнятая натхненнем і майстэрствам паэта на ўзровень высокага мастацтва.

І гэтыя вершы мімаволі вярталі нашы думкі да нядаўніх мірных дзён. І ўсе мы верылі — зноў прыйдуць да нас жаданыя спакойныя дні.

У 1942 годзе мы прачыталі вершы Купалы «Зноў будзем і часце мець і волю». Там ёсць такія радкі:

Загоім раны, адбудуем
Свае сядзібы зруйнаваны,
Сваю краіну маладую
Святлом асвецім нечуваным.

Зірнуць зноў нашы ў высь
палацы,
Святочна прыбярэцца людзі,
Як красавая, красавіца
Чырвоны сцяг над намі будзе.

У Чэбаксарах Янка Купала затрымаўся не надоўга, неўзабаве ён пераехаў у Казань да сваіх беларускіх сяброў. Тут мы яму набылі валёнкі, у Доме калгасніка падшукалі пакой.

Мы ўпэўнены, што цеплыня чувашскіх сэрцаў крыху сагрэла і яго спакутаванае сэрца.

Прайшло не многа часу, і нацягнутая пад Масквой сталёвая цеціва, вытрымаўшы страшэннае напружанне, з велізарнай сілай ударыла па ворагу і адкінула яго ад сталіцы.

Спраўдзіліся словы беларускага і чувашскага паэтаў.

...З таго часу мінула ўжо трыццаць два гады. І, азіраючыся за іх перавал, я зноў і зноў бачу ў сяброўскім застоллі двух чувашоў і беларуса.

А Сонца ўсё гэтак жа ўстае над Зямлёй, і Месяц вакол яе ходзіць, і зоркі натхняюць паэтаў услаўляць мір і жыццё.

А дарога ўсё ўперад, усё вышэй і ўсё бліжэй да запаветнай мары чалавецтва — камунізма.

Сціхван ШАЎЛЫ,
заслужаны дзеяч культуры
Чувашскай АССР.

САКРАТАРОМ партыйнай арганізацыі ў нас быў Міхал Ананьін. Да пачатку вайны на старонках «Комсомольской правды» можна было часта бачыць фотаздымкі з подпісам унізе «Фота М. Ананьіна». Ананьін прыхаў у Беларусь па заданні рэдакцыі. Прыехаў і застаўся. Спачатку змагаўся з фашыстамі ў падполлі, затым пайшоў у партызаны. У ім адчуваўся сапраўдны рэпарцёр. Ананьін не сядзеў на месцы ні минуты. Заўсёды ў яго справы знаходзіліся — то часопіс афармляе, то сядзіць над дакладам, ну і, вядома ж — ён прымаў удзел у самых складаных аперацыях партызан. Ні на мінуту Ананьін не расставався са сваёй «лейкай», якую трымаў на грудзях побач з аўтаматам. Пасля вайны ў друку з'явіліся унікальныя фотаздымкі Міхаіла Ананьіна...

Дык вось, Міхал Ананьін (я тады яшчэ не думаў і не гадаў, што пасля вайны стану яго калегам — фотарэпарцёрам) часта гаварыў:

— Растуць нашы камсамольцы, многіх смела можна ў партыю прымаць.

Надышоў гэты хвалючы момант і ў маім жыцці. Камсамольская арганізацыя атрада імя Лазо рэкамендавала мяне ў ліку іншых партызан у партыю. Ніколі не забыць мне той дзень. На вялікай паляне ідзе партыйны сход. Разам са

шаму прыезду, выставіў на стол усё, чым быў багаты. Адпачыўшы, мы сабраліся ісці. Нейкая трывога засела ў маёй душы. Наогул, трывога тлумачылася не містычным прадчуваннем — навокал жа ворагі, чакай іх з-за любога вугла. Трымаю аўтамат напачатку і цягнуся рукою да дзвярнай клямкі. Але раптам нехта адчыніў дзверы з таго боку. У грудзі мне ўткнуўся маўзер. Увайшлі двое ў нямецкай форме. У галаве пранеслася: «Уліплі па-дурному і бомбы дарэмна шукалі...»

Маўчаць незнаёмцы і мы маўчым.
«Што будзе, то будзе», — рашаю я і ўскідваю перад сабою аўтамат. Яны маўзеры не апускаюць. Я крычу:

— Вы хто такі? Немцы?
Зноў маўчанне. Прышэльцы неяк разгублена пераглынуліся. Гэта надало нам упэўненасці.

— Добрахвотнікі, значыцца, — працягваю я аднабаковую размову, якая паступова пачала ператварацца ў допыт. Яны маўчаць. Са словамі: «Здаць зброю!», — я выхапіў у прышэльца маўзер, які стаў бліжэй да мяне. Таксама ж зрабіў Сяргей з другім.

І тады, нарэшце, незнаёмцы рашылі нам даказаць, што ў іх ёсць языкі. Загаварылі: аказаваецца, рускія. Яны ўсё яшчэ сумняваліся, ці партызаны перад імі.

— Так, партызаны мы! — ударыў сябе ў грудзі Сяргей. — Не бачыце ці што?

лі што не так, скажаш, што рамантаваць прыёс...

Неўзабаве перада мною стаяў сівы шавец, які ні на секунду не адрываўся ад сваёй работы. У доме ў яго было два немцы. Я пачакаў, пакуль яны пойдучь і, нахіліўшыся да яго, сказаў:

— Боты пашыты. Шыць не трэба.

Стары шавец схамянуўся, вочы яго ажывіліся. Я заўважыў, як задрыжалі ў яго руцэ акулеры... Гэта працягвалася кароткае імгненне, і вось ён, авалодаўшы сабою, спакойна спытаўся:

— Вы адкуль?

Я адказаў і назваў хлопцаў.

— Двое ў нас у атрадзе. З астатнімі мне трэба перагаварыць наконт патронаў, зброі...

Стары раптам спахаліўся:

— Чаго я сяджу... Вы ж з дарогі...

Ён пачаў спрытна мітусіцца каля буфета, увесць час распытваючы мяне пра справы партызан:

— А з Міхаілам Іпалітавым я сустрэнуся? — спытаўся я. — Мне з ім неабходна сустрэцца. Хлопцы, што прыйшлі да нас, паралі...

— Калі трэба, значыцца, сустрэнецца, — раптам адрэзаў стары і адрозу натапырыўся, як варабей. Куды падзелася яго гаварлівасць. Я адчуў сябе няёмка. Сяджу і не ведаю, куды сябе падзець. Стары, відаць, успомніў, што ён канспіратар, і лішняй балбатні трэба пазбягаць. Вось і замкнуўся.

З-за перагародкі з'явілася дзіцячая галава. «Вось хто маўчаць не будзе», — падумаў я. І сапраўды — з дзяўчынкай, дачкою гаспадара, мы хутка знайшлі агульную мову. Пагаманілі пра тое-сёе, яна паказала мне свае кніжкі. І вось у сенцах пачуліся крокі. Дзяўчынка адрозу ж знікла кудысьці. Увайшоў каржакаваты чалавек у форме нямецкага салдата. Мне спадабаўся твар Іпалітава — адкрыты, без хітрынкі.

Назваўшы сябе, Міхал трымаўся асцярожна.

— Я партызан, — сказаў я.

— Калі табе што-небудзь трэба, я дапамагу... А калі мне збірацца... у партызаны?

— Вы тут патрэбны. Трэба дапамагчы нам зброй, патронамі. Набліжаюцца вясельны часы для немцаў і ўсё гэта спатрэбіцца, — перадаў я яму словы камандзіра атрада.

— Добра, дапаможам.

Я загарэўся:

— Асабліва патрэбны патроны для аўтаматаў.

— Магу хоць сёння прынесці, — радасна здзівіў мяне Міхал, — штук пяцьсот. Не меней.

Пазней я пасябраваў з Міхаілам Іпалітавым, рускім хлопцам з сапраўдным рускім характарам. У яго быў добры, але цвёрды характар, незвычайная упэўненасць у сабе. Усё гэта рабіла яго з выгляду спрантыкаваным чалавекам, хаця быў ён толькі крыху старэй за мяне.

Пакідаючы мяне, Міхал паабяцаў прынесці яшчэ некалькі гранат. Я ўяўляў, як узрадуецца хлопцы ў атрадзе такому «падарунку».

Увечары Міхал прынёс усё, што абяцаў. Ён расказаў:

— Хлопцы ўзрадаваліся. Пачалі даставаць патроны, аўтаматы. Толькі, як вы ўсё гэта вывезце з горада?

Я махнуў рукою:

— Цягнуце хоць гарматы — мы ўсё вывезем.

Патроны хлопцы Іпалітава прыносілі ў кватэру шаўца, а я перацягваў усё да свайго сваяка Ігната Камінскага. Неўзабаве ў яго на кватэры сабраўся цэлы арсенал. Сястра мая Вольга, якая жыла ў яго ў гэты час, хвалілася, усякі раз папярэджвала:

— Будзь асцярожным. Чаго добрага, высацаць...

Аднойчы я добра «зарадзіўся» на Сонечнай вуліцы ў шаўца патронамі і пайшоў знаёмым маршрутам. Раптам адчуваю — ідзе за мною нехта. Азіраюся і бачу двух немцаў, якія ўважліва разглядаюць мяне. Я, супакойваючы сябе, іду далей. Наўзабаве ўжо дом Камінскага, а немцы не адстаюць. Давялося мне мінуць дом Камінскага і доўга яшчэ цягнуцца пад аховай немцаў. Нарэшце яны збочылі ў завулак, а я з палёгкай уздыхнуў. Каб не выклікаць падзёрвання ў суседзяў Камінскага, хадзіў начаваць да другога сваяка, Аляксея Пракопавіча Бачылы.

— Хведар, а Хведар, давай-ка прышым аднаго гада палца, — угаворваў ён мяне. — Ты ж як-нікак партызан, а гэты мярзотнік усім душу атруціў. Чапляецца літаральна да ўсіх...

Я спачатку згадзіўся, але пасля падумаў, што магу заваліць аперацыю з-за нейкага там палца.

— Не маю права рызыкаваць, — адказаў я дзядзьку. Каб суцэшыць яго, даў яму міну-маламагнітку, якую ён у той жа дзень падклаў пад машыну, набітую салдатамі. Далёка яны не адеха-лі...

— Ну, што, час табе назад збірацца, — сказаў нек дзядзька Аляксей, — патронаў столькі на-збралася, што дай божа вывезці... Ох, як бы ты не папаўся з імі, Хведар...

Я і сапраўды мог адпраўляцца ў зваротны шлях, але адна думка непакоіла мяне. У атрадзе цяжка было з тытунём. Часам хлопцы курылі нават пацёртае лісце.

— Калі б тытуню яшчэ дастаць, — прамовіў я летуценна, — вось бы хлопцы ўзрадаваліся. Не менш, чым патронам.

— Купіць тытунь можна толькі ў немцаў, — сказаў дзядзька. І задумаўся. — Як бы гэта толькі лепш зрабіць...

Назаўтра Аляксей Пракопавіч расштурхаў мяне на дошкітку.

Хведар БАЧЫЛА

ПАРТЫЗАНСКІМІ СЦЕЖКАМІ

СТАРОНКІ УСПАМІНАЎ

мною хвалююцца Толя Сцепічаў, Коля Крайко, Мікола Шкор, Янка Сезень — іх таксама прымаюць.

Дарэчы, Янка Сезень, гэты адважны падрыўнік, «свой у дошку» хлопец — сарвігалава, падаў заяву Міхаілу Ананьіну з такімі словамі:

— Таварыш сакратар, заўтра раніцою іду на «жалезку», усё гатова да таго, каб рвануць эшалон... Дык вось, вельмі хачу пайсці ў гэтую камандзіроўку пасля партыйнага сходу.

Я нібы ў сне адказваю на пытанні старэйшых таварышаў, даю клятву яшчэ больш рашуча змагацца з ворагам.

Даюць клятву мае сябры-падрыўнікі.

Пасля сходу, калі мы былі ўжо кандыдатамі ў члены партыі, Янка Сезень сказаў усхвалявана:

— Цяпер трымайцеся, фрыцы. З гэтай гадзіны эшалоны будуць падрываць не проста партызаны, а камуністы!

Раніцай Сезень пайшоў на заданне. Варнуўся ён праз тыдзень. На рахунку падрыўніка быў варожы эшалон — паравоз і шаснаццаць вагонаў з боепрыпасамі і жывой сілай.

За мяне радаваўся бацька.

— Вось ты і зусім дарослы стаў, Федзя, — гаварыў ён. — камуністы заўсёды наперадзе ішлі. Ідзі заўсёды, як цяпер ідзеш, ідзі і не збівайся...

Між тым, мне трэба было выканаць цікавае, проста захапляючае заданне. Я ўжо расказаў, што адрозу пасля прыходу ў партызанскі атрад стаў байцом узвода разведкі. Узвод разведкі, па задуме яго камандзіра Анатоля Алейнікава, ператварыўся ў дыверсійную групу. Аднак старую, любімую прафесію, мы не забылі. Даводзілася часта па заданні камандавання атрада і брыгады хадзіць на «паляванне» па языка, быць па розных прычынах у Мінску. Нарэдка і я бываў у самым логаве гітлераўцаў.

Партызаны падтрымлівалі самую цесную сувязь з падпольшчыкамі. Пасля вайны ўжо я даведаўся пра падзвігі такіх груп, як «Андруша», якой кіраваў Мікалай Кедышка і які пасмяротна стаў Героем Савецкага Саюза, «Танюша», «Вырвівока», «Стрэлка», «Арлінае вока», «Адам», «Муся», «Тамара», «Шульман», «Зубілін» і іншыя. Кіравалі гэтымі групамі Мінскі падпольны гарком партыі і гарком камсамола. Сувязь з падпольшчыкамі горада ажыццяўлялася партызанскімі сувязнымі. Часта яны літаральна хадзілі па дротце — пераносілі пад носам у фашыстаў міны, толькі.

План аперацыі, пра якую я хачу расказаць, узнік выпадкова. Нейк разам з партызанам з нашага атрада Сяргеям Пашкевічам я вяртаўся ў размяшчэнне атрада з вёскі Канючыцы. На склепе ў нас ляжала каштоўная здабыча — дзве бомбы. З іх будзе ўзята ўзрыўчатка і некалькім фашысцкім эшалонам давадзецца адчуць іх сілу...

Ехалі мы вельмі доўга. Блукалі на лясках, каб не нарвацца на гітлераўскі гарнізон. Вядомая справа, стаміліся, прагаладаліся.

— Давай-ка зазірнем да майго земляка, — прапанаваў я Сяргею. — Ён тут непадалёк жы-ве. Перакусім, адпачнем...

Доўга ўгаворваў Сяргея не давалася. Мы вельмі стаміліся. Антось Бельскі ўзрадаваўся на-

Незнаёмцы кінуліся нас абдымаць.

— Пачакайце, гэта мы заўсёды паспеем зрабіць, — спыніў я іх. — Вы адны, ці яшчэ ёсць хто-небудзь?

— Нас сямёра. Мы даўно чакалі партызан. Мы не ведалі, хто вы...

— А дзе астатнія?

— Ляжаць у канаве...

На вачах у хлопцаў былі слёзы радасці.

— Ну што, паверым ім? — пытаюся ў Сяргея.

Той паціснуў плячыма:

— А чаму і не паверыць? Калі дурэць пачнуць... — ён выразна паляпаў па рулі свайго аўтамата.

— Пайшлі клікаць астатніх, — кажу я аднаму з прышэльцаў.

Выходзім на вуліцу. Не паспелі зрабіць і некалькі крокаў, як у хаце пачуўся выстрал. У мяне сэрца ёкнула: «Раптам застрэлілі Сяргея?!» Рвануў дзверы да сабе, і бачу — стаіць Сяргей пасярэдзіне хаты і смяецца. Ён хацеў разрадзіць маўзер, і пры гэтым атрымаўся нечаканы выстрал.

Пайшлі зноў клікаць астатніх. Іх не аказалася. Вырашыўшы, што іх таварышаў настралялі, хлопцы ўцяклі. Жэня і Лёня — так зваліся незнаёмцы — паведамілі нам, што самі яны з-пад Кліноў. Іх і іншых хлопцаў немцы мабілізавалі для работы на складзе трафейнай зброі.

— Многія хочучь у партызаны, — раскавалі хлопцы, — але не ведаюць, як гэта зрабіць. Мы пайшлі вас шукаць. Аднаму чалавеку ў горадзе пакінулі пароль: «Боты пашыты. Шыць не трэба». У выпадку, калі мы даярэмся шчасліва да партызан, то па гэтым паролі павінен прыйсці чалавек ад вас...

Мы прывялі хлопцаў у атрад і далажылі аб усім пачутым камандаванню.

— Што ж, ёсць рэальная магчымасць здабыць патроны, гранаты. Яны нам не пашкодзяць, — у задумнасці прамовіў камандзір атрада Кур'яновіч. — Хлопцы, мне здаецца, не хлусяць... Трэба пасылаць у Мінск чалавека...

Кур'яновіч зірнуў на мяне:

— Можна ты, Федзя, пойдзеш? У Мінску ў цябе вялікае знаёмства...

— Пайду.

Мне зрабілі фальшывы пашпарт на імя Мікалая Саўчанкі, селяніна з вёскі Залессе Пярэжыр-скага сельсавета, які нібыта накіроўваўся ў Мінск для продажу збожжа. Я набраў з сабою акупацыйных марак (таго добра ў нас было до-сыць) і, развітаўшыся з сябрамі, накіраваўся ў дарогу.

Мінск я ўбачыў змрочным, нейкім панурым. Прахожыя былі рэдкія. Усюды немцы — патрулі, салдаты... Я ўспомніў у тыя минуты даваенны Мінск — ажыўлены, прыгожы горад, успомніў сваіх сябраў па будоўлі і тое, як марыў аб паступленні ў аэраklub, і сэрца маё сціснулася ад тугі і нянавісці да ворага.

Я зайшоў да свайго сваяка Ігната Камінскага, на кватэры якога часта збіраліся падпольшчыкі. Раніцою пайшоў шукаць шаўца на Сонечнай вуліцы. Камінскі спыніў мяне на двары:

— На вось, вазьмі, — ён суіў мне нейкае рызэ і раслумачыў: — На ўсялякі выпадак. Ка-

МАБЫЦЬ, музыка раней за ўсе іншыя віды мастацтва падхапіла тэму Кастрычніка. Чаму ў так гавару? Бо на старыя мелодыі папулярных у народзе песень спяваліся песні аб тым, як салдат у шэрым шынялі пачаў змагацца не за цара-бацюху, а за сваю, рабоча-сялянскую ўладу. Тое, што раней спявалася на маёўках, на патаемных сходах, у турэмных камерах, на катаржных этапах, таксама вырвалася на волю. Кавалерысты-будзёнаўцы і маракі-балтыйцы, чырвоныя партызаны на Беларусі і Далёкім Усходзе чэрпалі натхненне і баявы настрой у «Варшавяны», «Чырвоным сцягу», «Смела, таварышы, у нагу» і іншых крылатых песнях.

Спраўдны музыкант, кім бы ён ні быў — кампазітарам або выканаўцам, адчувае рытм і мелодыю і ў святочным шэсці на вуліцах і плошчах, і ў прыцішаным жытнёвым полі, і ў імклівым бегу цягніка, і ў гуле заводскага цэха, і ў смеху малечы ў дзіцячым садзіку, і ў поступу маладажонаў, калі яны нясуць кветкі да Вечнага агню. Уражання ад шматгалосся рэальнага жыцця ўвасабляюцца потым і ў песню, і ў

сімфонію, і ў музычную драму. Калі музыка закранае душу сучасніка, ён не толькі падхоплівае і слухае яе, а і чэрпае ў ёй патрэбныя яму ў працы і ў штодзённым жыцці эмоцыі і ўражання. Так было і на пачатку развіцця савецкай музыкі — першымі яе творамі былі песні аб сённяшнім дні, аб баявых паходах і змаганні рабочых і

юць Ул. Алоўнікаў і Д. Камінскі, І. Лучанок і Г. Вагнер, Я. Глебаў і Ю. Семянка, С. Картэс і Д. Смольскі. У папулярызаваных лепшых твораў беларускай савецкай музыкі значную ролю сыграў уклад такіх майстроў, як Л. Александровіч, І. Жыновіч, Р. Шырма, Г. Цітовіч, А. Астранецкі, Т. Ніжнікава,

тым, што неўзабаве пасля таго мне давялося трымаць экзамен на творчую сталасць у вельмі складаным і адказным жанры — оперным, што і я выступіў аўтарам музыкальнай драмы, узяўшы за аснову прозу Якуба Коласа. Спектакль «У пушчах Палесся» быў паказаны мінчанам, а потым і ў Маскве на

пломамі, граматамі. Вядучыя салісты праславілі свае імёны, выступаючы ў галоўных ролях у творах нацыянальнай музыкі. Гэтыя творы не губляліся ў сузор'і рэпертуарнай разнастайнасці на афішы вядучага музыкальнага тэатра рэспублікі. У дзень Кастрычніка мы з горадасцю гаворым аб гэтым.

Ды супакойвацца нельга. Любы святочны агляд дзяценняў не можа і не павінен даваць права абыходзіць моўчкі недахопы і пралікі. На жаль, у апошні час сучасная тэма і сучасны кампазітар не так рэгулярна, як гэтага чакае грамадскасць, трапляюць у святло опернай і балетнай рампы. Зразумела, для мастака любая тэма можа быць крыніцай натхнення і творчых пошукаў. Ды толькі сучаснікі чакаюць ад яго мастацкага асэнсавання таго жыцця, што хвалямі бушуе каля сцен тэатра, — яно патрабуе ўвагі! Цяжка, неверагодна цяжка знайсці музыкальную драматургію і мастацкі эквівалент сённяшняму слаўнаму дню — гэта правільна. Але якая гэта высакародная і зайздросная смеласць, калі музыкант крочыць шляхам нязведаным!

56 гадоў... Гістарычны тэрмін не такі і вялікі. А які плён даў ён нашай краіне, нашай садружнасці нацыі у сацыялістычным саюзе рэспублік! Без самазадавальненні з пачуццём адказнасці і з разуменнем велічных задач, што пастаўлены перад мастацтвам XXIV з'ездам камуністаў Краіны Саветаў, святкуем мы гэтую гадавіну. Песня, якую заспяваў на ўвесь голас працоўны народ 56 гадоў назад, працягваецца, яна не старэе, а набывае новыя і новыя адценні і фарбы, бо славіць мужнасць самаахварных байцоў рэвалюцыі і іх сыноў.

Занісала Л. КРУШЫНСКАЯ.

ВОДГУЛЛЕ ПЕСНІ, НАРОДЖАНАЙ РЭВАЛЮЦЫЯЙ

Расказвае народны артыст БССР Анатоль БАГАТЫРОУ

сялян за мір, за свабоду, за шчасце. І першыя прафесійныя творы кампазітараў таксама былі самымі непасрэднымі водгукамі на сучасныя падзеі. Праграмныя сімфанічныя і вакальныя творы, раманы, масавыя песні М. Чуркіна, М. Аладава і Я. Цікоцкага менавіта тым і прыцягвалі да сябе ўвагу грамадскасці. І добра, што ад іх, іх вучняў і паслядоўнікаў эстафету творчага паказу сучаснасці прынялі і прыма-

І. Балодцін, Р. Млодэк, М. Дзянісаў...

Нам нельга забывацца на тое, што першы этап творчага станаўлення прафесійнай музыкі беларусаў адзначана ўладарным уплывам на яе змест і атмасферу падзей Кастрычніка і грамадзянскай вайны. Удзячная памяць падказвае нам дзесяткі сімфанічных і інструментальных твораў, харавых і кантатных увасабленняў ідэй і вобразаў векапмнага часу. Спынім увагу адно толькі на музычным тэатры Савецкай Беларусі. Опера сцэна першым спектаклем сучаснага кампазітара паказала «Ціхі Дон» Івана Дзяржынскага, дзе другое жыццё набыў вядомы раман Міхаіла Шалахава. Амаль адначасова трупна рыхталася арыгінальную оперу. На лібрэта Петруся Броўкі сведка і ўдзельнік тых падзей, калі народ гнаў з роднае зямлі прыгнатынікаў і інтэрвентаў, Яўген Цікоцкі напісаў оперу «Міхась Падгорны».

Ваяўнічы дух народа, які прымае праўду бальшавікоў як сваю праўду і змагаецца за яе перамогу, — вось што стала нафасам гэтай музыкі і гэтага сцэнічнага відовішча. Не магу не ганарыцца

першай Дэкадзе беларускага мастацтва і літаратуры.

Пафас барацьбы з'яўляецца арганічным кампанентам большасці твораў для музыкальнага тэатра рэспублікі. Прыгадаем хоць бы такія партытуры, як «Кветка шчасця» А. Туранкова (лібрэта В. Барысевіч, П. Броўкі і П. Глебкі), «Салавей» М. Крошнера (паходле апавесці Эм. Вядулі лібрэта Ю. Сланімскага і А. Ермалаева), «Алеся» Я. Цікоцкага (лібрэта П. Броўкі), «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса (лібрэта М. Клімковіча), «Князь-возера» В. Залатарова (лібрэта М. Клімковіча), «Андрэй Касцяна» М. Аладава (лібрэта П. Глебкі), «Марынка» Р. Пукета (лібрэта Э. Агняцвет), «Зорка Венера» Ю. Семяняні (лібрэта А. Вацлы), «Выбранніца» Я. Глебава (лібрэта А. Вярцінскага і А. Дадзішкіліяні), «Святло і цені» Г. Вагнера (лібрэта М. Алтухова)...

Я называю тую музыку, што набыла сцэнічнае жыццё на падмостках нашага Акадэмічнага тэатра оперы і балета. Здабытак значны! Лепшыя з названых твораў атрымалі высокую ацэнку і знаўцаў, і публікі. Спектаклі былі ўзнагароджаны прэміямі, ды-

Сцэна з оперы «Міхась Падгорны». Народная артыстка БССР Л. П. Александровіч (Марыся) і заслужаны артыст БССР В. Лапін (Міхась).

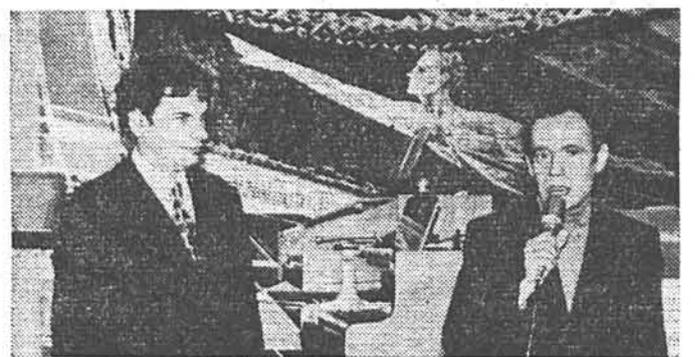
ЯКОЕ ШЧАСЦЕ для любога музыканта свету трымаць у руках скрыпку Нікола Паганіні, гэтага «вялікага генуэзца»! Нездарма ж у яе ёсць і такая мянушка — «удава Паганіні». Але права іграць на музычнай «жамчужыне» даецца не кожнаму. Вось ужо дваццаць год рэгулярна ў

Картэзе. Твор яго «Капрычо» быў абавязковым для выканання на другім туры. Пасля першага фінальнага праслухоўвання мясцовага газетнага пісальніка, што можна ўпэўнена назваць імя пераможцы — гэта, бясспрэчна, Аляксандр Крамараў. Так, канцэртмайстар Мінскага камернага аркестра, вучань сла-

лося выдатна прадставіць за мяжой савецкую скрыпачную школу.

Пасля конкурсу ён сустрэўся з аматарамі музыкі ў Італьянскім горадзе Санта-Маргерыта Лігурэ і выканаў для іх складаную канцэртную праграму. Дарэчы, Генеральнае консульства БССР было ініцыятарам сустрэчы ў горадзе, дзе праходзіла гістарычная Генуэзская канферэнцыя, якую ўзначальваў савецкі дыпламат Г. Чычэрын. Надаўна тут адзначалася пяцідзесяцігоддзе з дня яе пачатку. Канцэрт адбыўся ў «Віле Дураца» — старажытным замку шаснаццатага стагоддзя. Вядома, што Італьянская публіка заўсёды тэмпераментна, добраахвотна, вельмі эмацыянальна рэагуе на выкананне. Але ж у савецкага музыканта, які з вялікім натхненнем цудоўна выканаў усю праграму, быў наладжаны з залай найлепшы кантакт. Пасля канцэрта мэр Санта-Маргерыта Лігурэ ўручыў Аляксандру памятную медаль горада.

Беларускаму скрыпачу давялося таксама прыняць удзел у адным з канцэртаў фестывалю «Шаснаццатая Неапалітанская музыкальная вясень». Гэта быў канцэрт пераможцаў міжнародных конкурсаў. Набыць білеты на яго ў Неапалі было амаль немагчыма. Арганізатары канцэрта адзначалі, што столькі публікі ў апошні раз прысутнічала толькі на выступленні лаўрэата Ленінскай прэміі Л. Когана. Гэта паказвае, якую цікавасць Італьянцы праяўляюць да савецкіх выканаўцаў. Акрамя А. Крамарава ў канцэрте прынялі ўдзел савецкі піяніст, пераможца конкурсу Імя Бузона (1968 г.) Уладзімір Селівонін і Італьянскі арніст; пе-

Гэты здымак зроблены на сцэнах «Іван Франко». Лаўрэат Ленінскай прэміі Л. Коган прадстаўляе слухачам пераможцу конкурсу ў Генуі А. Крамарава.

раможца конкурсу Імя Віоці, Бальдасары. Выступленні прайшлі з вялікім поспехам.

Пасля выступлення ў Неапалі і Санта-Маргерыта Лігурэ — «Палацо Сурсі». Мабыць ніколі ў жыцці не хваляваўся так савецкі скрыпач, як у гэты вечар. У будынку гарадскога муніцыпалітэта Генуі адбылося закрыццё міжнароднага конкурсу скрыпачоў Імя Паганіні.

Была ў той вечар адна хвіліна, якая прымушала моцна забіцца сэрца маладога музыканта, — з сейфа, зробленага са шкла, дасталі скрыпку, якую трымалі ў руках два генія — Джузэпа Гварнеры і Нікола Паганіні! Вялікі Італьянскі майстра смычковых інструментаў Д. Гварнеры зрабіў яе знешне вельмі прастай, яна не ўражвае ні прыгажосцю лаку, ні падборам дрэва, у ёй нават адчуваецца нейкая наўмысная грубаватасць. Але па сваіх гукавых якасцях інструмент унікальны, цэпаўторна прыгожага тэмбру і незвычайнай сілы. Майстра, якому даручана ахоўваць каштоўнейшую скрыпку, параўноўвае

сілу яе гуку з гукам гарматнага стрэлу...

Падзей для меламаў Генуі быў і такі крок лаўрэата — А. Крамараў уключыў у праграму заключнага конкурснага канцэрта адзін з самых складаных твораў скрыпачнай літаратуры — Варыцы Паганіні для скрыпкі са ла на тэму оперы Джавані Паізіела «Мільнарка». Авацы залы былі пацвёрджэннем справядлівасці прысуджэння журы першай прэміі гэтаму выцяцкаму выканаўцу.

— Мне вельмі радасна, — сказаў нам Аляксандр Крамараў, — што на такім адказным спаборніцтве і здолелі злучыць раз прадэманстраваць дасягненне савецкай скрыпачнай школы. Асабіста для мяне, відаць, незабыўнымі застануцца гадзіны, калі і дакранаўся да струн унікальнага гістарычнага інструмента, а яна спявала зусім свежымі празрыстымі галасамі...

Перамога мінскага музыканта асабліва прыемная тым, што яна адрасавана ім усенароднаму святу — пяцідзят шостага гадавіне Вялікага Кастрычніка.

Вячаслаў ЗЯЛЕНІН, ст. выкладчык Беларускай дзяржаўнай кансерватыі.

АДРАС ЛАЎРЭАТА—МІНСКІ КАМЕРНЫ

першай палове кастрычніка ў Генуі праводзіцца міжнародны конкурс скрыпачоў Імя Паганіні. Самы шырокі грамадскі рэзананс і аўтарытэт ён набыў тады, калі ў ім пачалі прымаць удзел савецкія выканаўцы. А адбылося гэта ў 1963 годзе. Першую прэмію ў той год атрымаў Алег Крыса, другую — Валяцін Жук, шостую — Ігар Палікоўскі. Дарэчы, упершыню на конкурсе таго года, адначасова высокую тэхніку і прыродны талент «другога» лаўрэата, на дзівоснай скрыпцы пераарызыдзенага Нікола граў і Валяцін Жук.

Пяць разоў удзельнічалі маладыя выканаўцы з БССР у Італьянскім конкурсе і ўсе пяць разоў аказваліся пераможцамі. Сёлета ў дваццатым, юбілейным конкурсе прынялі ўдзел прадстаўнікі дванаццаці краін свету. У склад журы ўвайшлі вядомыя скрыпачы і кампазітары — А. Гертлер з Бельгіі, Л. Коган з БССР, Е. Умінска з Польшчы, С. Акарда з Італіі, А. Марэзоні з Швейцарыі і іншыя. Узначальваў журы прэзідэнт конкурсу, кампазітар Луіджы

вутага скрыпача Леаніда Когана А. Крамараў заваяваў званне лаўрэата першай прэміі!

Агульнавядома, колькі нервовага і валявога напружання вымагае кожнае выступленне на такім складаным і спецыфічным спаборніцтве. Першае праслухоўванне... Выканаўцы не маюць права выбраць любімыя творы, ім прапануецца абавязковая праграма. Адбываецца праслухоўванне ў невяліччай зале ў прысутнасці адных толькі членаў журы.

Спецыфічна арганізаваны і трэці тур — ён дзяліцца на два праслухоўвання. На пернім з іх прэтэндэнт на лаўрэатае званне павінен быць выканаць канцэрт, або вялікую віртуознаю на тэхніцы п'есу ў суправаджэнні партэпіяна; на другім — сыграць канцэрт рэ мажор Паганіні з аркестрам. Беларускаму скрыпачу Аляксандру Крамараў, які выпрацаваў выдатнае майстэрства, адточаю тэхніку, паспяхова пераадолеў усе цяжкасці выпрабаванняў. Вельмі радасна, што і на гэты раз маладому музыканту нашай краіны уда-

БРАТЭРСТВА

кументальны матэрыял аб тым, як воіны розных нацыянальнасцей нашай краіны змагаліся за свабоду і незалежнасць сацыялістычнай Радзімы.

Тэлевізійны фільм засяроджвае ўвагу гледачоў на біяграфіі маладога патрыёта, байца-кулямётчыка Сяргея Чыгладзе. Яго гераічны подзвіг каля вёскі Дуброва палымным радком упісаны ў летапіс вызвалення Беларускай зямлі.

У баі гэты мужны хлопец кулямётам і гранатамі знішчыў многа варожых салдат і садзейнічаў поспеху баявой аперацыі. Ён загінуў на полі бою. Пасмяротна Сяргею Чыгладзе было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Піянеры Дубровы абіраюць весткі пра салдата, які застаўся назаўсёды маладым

у памяці людзей, пераніваюцца з землякамі, запрашалі да сябе ў госці ў Дуброву маці героя Вольгу Давыдаўну. Дэлегацыя дубраўчан, якую ўзначальваў старшыня беларускага калгаса «Шлях да камунізма» І. Казлоў пабывала на грузінскай зямлі, на радзіме героя...

Усё гэта складзена ў сюжэтныя лініі тэлевізійнай стужкі «Родныя людзі». Фільм добра глядзіцца і паказвае хваляючае ўражанне. Разам з эпізодамі, што калісьці здымаліся на фронце і захаваліся ў архіўных кіна- і фота матэрыялах, аўтары шчодро раскрываюць характэрныя прыроды і людзей Грузіі. На экране паўстаюць вобразы людзей, дзеля ішчасця і радасці якіх змагаліся такія бяспрашныя воіны, як Сяргей Чыгладзе.

У цэнтры вёскі Дуброва ў брацкай магіле пахаваны

салдаты і афіцеры Савецкай Арміі — рускія і украінцы, беларусы і латышы, грузіны і армяне... Фільм «Родныя людзі» нібы гартае перад намі старонкі адной з біяграфій воінаў — вызвалцеляў.
М. БАНДАРЭНКА.

Кадр з фільма — Герой Савецкага Саюза Сяргей Чыгладзе; маці воіна-героя Вольга Давыдаўна сярод землякоў і гасцей з Беларусі, побач з ёй — брыгадзір калгаса «Шлях да камунізма» Валянціна Даніленка.

Фотарэпрадукцыя
Ул. АСТАПЕНКІ.

Да трыццацігоддзя вызвалення Гомельшчыны ад фашысцкіх захопнікаў абласное тэлебачанне падрыхтавала дакументальную стужку «Родныя людзі». Сцэнарыст Сяргей Масляш, рэжысёр Вадым Гесь і апэратар Раман Шапавалаў сабралі і памастаіцу асэнсавалі багаты да-

...Я ШЧЭ на студэнцкай сцэне яна атрымала ролю значную, псіхалагічна складаную, адказную. Ёй даручылі іграць Марыю Аляксандраўну Ульянаву ў спектаклі «Сям'я». І не менш, чым хваляванне за дыпломную аддачу, запаміналася Галіне Бальчэўскай трапяткое адчуванне акрыленасці, калі яна вымаўляла тэкст і паглыблялася ў духоўны свет багатай чалавечай асобы. Здагадвалася, што цяпер і на прафесійнай сцэне будзе чакаць сустрэч з такімі гераінямі. Экзаменацыйная камісія ацаніла дыплом Г. Бальчэўскай на «выдатна». Яна была запрошана ў Дзяржаўны драматычны тэатр імя Я. Коласа.

У рэпертуары коласаўцаў гэта актрыса заняла ўжо зусім пэўнае і значнае месца. У Віцебску палобілі яе. Яна іграла ролі і гераічнага плана, і лірычныя, Г. Бальчэўская трывала ўвайшла ў ансамбль сталай артыстычнай трупы. Пасля інстытута такі лёс сведчыць аб тым, што актрыса вытрымала адказны экзамен на творчую самастойнасць. І вось новы тэатр, новая рэжысура, новыя калегі. Цяпер Г. Бальчэўская — артыстка Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Яе «ўводзіць» у раней падрыхтаваны спектаклі, яна рэпэціруе ролі з партнёрамі, якіх раней бачыла і чула, але ў непасрэдных творчых кантактах з імі ёй даводзіцца паглыбляцца ўпершыню. Штосьці тут робіцца «не зусім так», як робяць коласаўцы; нешта насцярожвае, стрымлівае тэмперамент... Ідзе напружаны пошук актрысай таго, што называюць «сваім месцам» у трывала згуртаваным калектыве. Адчуванне такое, быццам табе далі дэбют і ты другі раз у жыцці трымаеш экзамен...

Спектакль «У ноч зачэнення месяца». П'есе М. Карыма ў перакладзе Ул. Караткевіча, пастаўленая рэжысёрам Ц. Кандрашовым, набыла выразны малюнак і сцэнічную інтэрпрэтацыю. І ёй, Г. Бальчэўскай, трэба было арганічна «ўвайсці» ў гатовую партытуру тэатральнага твора.

Як яна гэта зрабіла? Самае моцнае ўражанне ад яе ігры было тады, калі амаль проста ў залу прыцішаны і гарачы голас прамовіў:

Нашто такі ён жорсткі, гэты свет,
Таці несправядлівы!.. Вось...
Самотны явар сярод голях
Няма глізда ні на адной
А пад галінамі й травы няма.
Адзіны адзіноці... Ну, а я?

Трапятая рука цягнецца некуды, чакаючы адказу ці вымольваючы яго; апушчаныя плечы. І раптам постаць маладой жанчыны выпрасталася, нібы адчуўшы ў сабе сілу для змагання супроць адвечных забабонаў, за ішчасце. У вачах — гарачая прага і гатоўнасць дзейнічаць. Шафак у выкананні Г. Бальчэўскай у спектаклі выглядала то рамантычна ўзніслай натурай, то пагорлівай дачкой, то зусім цвярозай жанчынай, то пяшчотнай і захопле-

кі і фарбы, прызначаныя для віцебскага спектакля. Рэжысура «Трыбунала» ў Мінску рэзка адрозніваецца тым, што побіт высковага жыцця ў часе фашысцкай акупацыі раскрывае праз патэтыку роздму нашага сучасніка аб мінулай вайне. Наўрад ці будзе справядлівым сказаць, што Г. Бальчэўская цалкам адмаўляецца ад таго, што было ўласціва яе Надзеі на коласаўскай сцэне. Відаць, трэба толькі абавязкова адзначыць наступ-

глыбока раскрыць вобраз. Заўсёды здаецца, што нібы лёгка знойдзены штрых яна лёгка робіць сваім. І думаеш, ці тое ў самой Галі адрываюцца новыя рысы, ці гэта прафесійны ўжо вынік? Да сэнсу, да сутнасці вобраза яна ідзе нібы інтуітыўна, нічога не замацоўваючы адразу. У часе рэпетыцый нешта адваргае, потым зноў вяртаецца да знойдзенага ў пачатку малюнку ролі, але ўжо нешта ў ім паглыбіўшы.

Іграць з ёю — сапраўдная асацола. І хоць яна ішчэ маладая актрыса, толькі год працуе ў нашым тэатры, але, як кажуць, і душой і целам улілася ў купалаўскі калектыў. Яна — наша актрыса...

дзеі, на сябе. Але праз дзіўныя ў грубаватай насцярожанасці і вонкавай прасталінейнасці паводзіны гераіні Г. Бальчэўскай прабіваецца такая базмежная туга, такая прага да нечага сапраўднага, што сэрца яе адгукаецца на кожную праяву чалавечнасці. Зрэдку, на вуснах Ганны з'яўляецца прытоеная ўсмішка, якую можна назваць, бадай, сонечнай. З'явіцца і пагасне, бо крыўда яна не забывае, і вызвалюцца ад яе не адразу.

Цікава, што ў коласаўцаў у інсцэніроўцы аповесці таго ж В. Васільева «А зоры тут ціхія...» Г. Бальчэўская іграла Лізу Брычкіну, натуру ў нечым блізкую Ганне з «Вясёлага тракту». Дык вось і па тым, як настойліва і плённа актрыса шукала і знаходзіць зусім адметнае эмацыянальнае напаўненне ролі на акадэмічнай сцэне ў Мінску, таксама бачыш яе сур'ёзнае імкненне вытрымаць другі экзамен і ўзняцца на новыя вышыні ў складаным мастацтве драмы. Зразумела, многае залежыць ад таго, як падтрымае яе рэжысура і партнёры купалаўскай трупы, які будзе рэпертуар гэтай таленавітай актрысы.

...Сёння Г. Бальчэўская іграе чарговы спектакль. Большасці гледачоў невядома — даўно яна ў калектыве ці нядаўна, амаль дэбютантка. І вышэйшай заслугай артысткі з'яўляецца тое, што ніхто ў зале, паглядзеўшы яе ў паэтычнай драме М. Карыма, у трагедыіным лубку А. Макаёнка або ў псіхалагічнай п'есе В. Васільева, не «заўважае», што працуе Галіна Бальчэўская ў купалаўцаў другі сезон. Самыя вялікія і адказныя ролі ў яе — наперадзе.

Акцёрам таго пакалення, да якога належыць Г. Бальчэўская, наканавана развіваць і ўзбагачаць традыцыі, заснаваныя на Беларускай сцэне яе піянерамі — артыстамі першых гадоў Савецкай улады — Ул. Крыловічам, Л. Ржэцкай, Б. Платонавым, В. Пола, Г. Ждановіч, А. Ільінін, П. Малчанавым... Выхаванцы інстытута і камсамола, яны разумеюць, што гэта вялікі і пачэсны абавязак.

Н. КРІВАШЭВА.

ДРУГІ ЭКЗАМЕН

най... Акцёрскае выкананне ролі пацвярджала словы паэта М. Карыма аб Шафак — «Нібы птушка, якая то ўзляціць насустрач сонцу, то падае ў прорву з вышыні...» Пераходы ад аднаго стану душы да другога не мелі нічога агульнага з мітуснёй. Пакружаны шлях духоўнага жыцця гераіні ўсё ж быў унутрана цэласным, са сваёй выразнай скразной дэяй: права на каханне для такой Шафак — гэта права свабоднага чалавека, і да гэтага яна імкнецца. Як пранікнёна прабіваецца з сэрца Шафак — Бальчэўскай заветнае ў словах, звернутых да суперніцы: «Калі б мяне кахалі, як цябе, я неба падпірала б галавою...».

У абліччы гераіні было нешта трагедыйнае. Разам з тым актрыса выяўляе ў Шафак і валявыя эмоцыі. Мабыць, не выпадкова і тое, што Г. Бальчэўская не пазбягае грубаватых інтанацый, бо ёй не хочацца паказаць «благітную істоту», яна іграе абветраную ў стэпах башкірку, гераіню не бытавой п'есе, а паэтычнай легенды, суровай і на-народнаму рэальнай.

З «уводам» у спектакль Г. Бальчэўскай у ім нічога не было страчана — наадварот, з'явіліся новыя нюансы, якія ў рэчышчы рэжысёрскай задумкі адкрывалі патрэбныя стылі М. Карыма строга і нават бязлітасныя інтанацыі ў дыспунце аб тым, як трэба жыць, каб не схіляць галаву перад феадальнымі законамі.

Зусім інакшыя ўражанні ад Надзеі ў макаёнкаўскай «Трыбунале». Дарэчы, тую ж самую ролю Г. Бальчэўская іграла і на коласаўскай сцэне (у паставіцы С. Казіміроўскага з І. Матусевічам і Г. Дубавым) у ролі Цярэшкі Калабка, і ёй былі вельмі дарагія актёрскія знаход-

нае: актрыса чула паставілася да рэжысёрскай канцэпцыі В. Раеўскага і знайшла патрэбны ўнутраны тэмпы, які адпавядае папалу спектакля ў Акадэмічным тэатры імя Я. Купалы. А такія «пераключэнні» рытмічнага парадку звычайна вымагаюць ад артыстаў высокага майстэрства.

Добра, што Г. Бальчэўская паводзіць сябе ў «Трыбунале» зусім натуральна, на першы погляд, нават не дэманструе ўмельства пераўвасабляцца. У адрозненне ад Шафак яе Надзея больш стрымана рэагуе на драматычныя падзеі. І тая, і гэтая гераіні, «вясковыя дзіўчаты», абедзве кахаюць, стаяць перад пагрозай смерці... А паўтарэння ў ігры актрысы няма! На спектаклі «Трыбунал», глядзячы на Г. Бальчэўскую, забываеш, што ты ў тэатры. Адчуванне такое, нібы прыйшоў у госці да яе ў хату. Яна з любоўю правядзе рукой па зруб, паглядзіць — як малое дзіця. З агідай да няпрошаных гасцей — фашыста і яго памагатага, але разам з тым і з годнасцю гаспадыні паставіць перад імі лаву. Усё ёй у гэтым доме знаёма і дарагое.

Магчыма, тут актрыса іграе трох і сябе ў родным доме, пра які яна марыла і якога ў яе не было. Вырасла Галі ў дзіцячым доме. Адсюль такая нянавісць да вайны, такая арганічнасць вобраза, які стварае актрыса.

Магчыма, наогул, Надзеяка — гэта галоўная тэма Бальчэўскай-актрысы.

Гэта — высокая ацэнка. Зразумела, пасля таго, як ты іграла, напрыклад, Акуліну ў драме «Улада цемры» Л. Талстога (рэжысёр Б. Эрн), калі тваё актёрскае «я» далучылася да вышынь трагедыі, табе не будзе даваць спакою мара пра ролі такога ж маштабу. Але пераход у іншы тэатр прымушае думаць спачатку пра больш надзійныя, сённяшнія задачы — трэба так выступаць у ансамблі купалаўцаў, каб усе адчулі, што навічком знойдзена «агульная мова». Водгук Г. Макаравай аб Г. Бальчэўскай сведчыць аб тым, што такі працэс і адбываецца цяпер. Нам, у зале, і раней, калі новая актрыса яшчэ толькі пачынала новую старонку біяграфіі ў Мінску, здавалася, што яна замацуецца ў акадэмічнай трупе. З цягам часу такая ўпэўненасць пацвердзілася канкрэтнымі работамі Г. Бальчэўскай.

Вось яе Ганна ў спектаклі «Вясёлы тракт» паводле п'есе В. Васільева. Лёс закінуў яе ў Сібір. Есць у гэтай душы крыўда — на лю-

Хораша спявае дуэт Лебедзеўскага народнага хору Маладзечанскага раёна.

— ДЗЯНЕК СЕННЯ, як па заказу... — І сапраўды, гэтак сонечна, ясна. Пашанцавала нашаму святу... Такую размову пачуў я ад двух юнакоў, якія сьцілі з аўтубуса, што спыніўся ля калгаснага палаца культуры. Сюды, у Сяніцу, у пярададзень кастрычніцкіх свят, з розных куткоў Міншчыны прыехалі ўдзельнікі песенных калектываў, што носяць ганаровае званне народных. Прыехалі на свята музыч-

МУЗЫЧНАЯ ВОСЕНЬ у Сяніцы

пра тое, як яны апраўдваюць высокае званне народных.

Паслухаць удзельнікаў музычнай восені прыехалі мінчане, прыйшлі хлебаробы мясцовага калгаса.

Свята пачалося выступленнем народнага хору вёскі Лебедзева Маладзечанскага раёна. Ужо шмат год па Міншчыне, ды і па ўсёй рэспубліцы, ідзе пра гэты таленавіты калектыў добрая слава. У яго рэпертуары шмат беларускіх, рускіх, украінскіх песень, песень савецкіх кампазітараў. Выконваюцца яны на высокім прафесійным узроўні.

Кіраўнік хору Аляксандр Пыжык узмахнуў рукамі і ў зал уладарна, нібы віхор, палілася шматгалосая песня В. Мурадзілі «Чырвоная Прэсія», якая мовай паэзіі і музыкі расказвае пра векапомныя дні.

Углядаюся ў постаці удзельнікаў самадзейнасці, у іх твары. Хто там трэці з правага боку? Дзе я бачу гэтага чалавека? Так, успомніў. Гэта старшыня Лебедзеўскага сельсавета Анатоль Васільевіч Мажуць, з якім некалькі гадоў таму назад сустрэўся па службовых справах на Маладзечаншчыне. Значыць, паранейшаму не здраджвае ён мастацкай самадзейнасці, працягвае спяваць у хоры. Ды не адзін. Вось аб'явілі, што хор выканае беларускую народную песню «Машанька», а запявае яе — Святлана Мажуць, выхавацельніца дзіцячага сада. Гэта — дачка Анатоля Васільевіча. Спявае ў хоры і другая яго дачка — дзесяцікласніца Таня.

Удзельнічаць у хоры сем'ямі — даўняя традыцыя

Лебедзеўскага народнага. Тут, напрыклад, спявае ўся сям'я Руткоўскіх: Георгій Іосіфавіч — інжынер саўгаса «Маліноўшчына», яго жонка, Вольга Паўлаўна — настаўніца мясцовай сярэдняй школы, дачка Марыя і Алена — студэнткі. Ёсць і іншыя сямейныя харысты. Загадчыца камбіната бытавога абслугоўвання Ганна Андрэеўна Ельяшэвіч наведвае свой хор разам з дачкой Людмілай.

Песня змяняецца песняй. Хораша пляюць лебедзеўцы і за гэта заслугоўваюць дружныя апладысменты — падзяку ад слухачоў.

усе яны былі ў новым, з іголачкі, сцэнічным адзенні. Блакітна-белая вопратка, аздобленая народным арнаментам, надавала хору прыгажосць, святочнасць. Гэта мясцовы калгас выдзеліў сродкі для свайго народнага калектыву.

Казловіцкім выканаўцам характэрна раздольная напеўнасць. Большасць песень рэпертуару — народныя творы. Слухаеш іх і радуешся, якія дзівосныя паэтычныя і музычныя скарбы яшчэ жыўць і захоўваюцца на Слушчыне. Я маю на ўвазе беларускія народныя песні «Вечер з поля», «Ой, у садзе», «Пава лугавая», «Кукулі», «Як узыйшла на небе хмарачка», «Сонца».

Вядучы канцэрта Мікалай Дзерашэня паведаміў, што песня «Сонца», якая створана самім хорам, упершыню выконвалася гэтым калектывам у 1939 годзе ў Маскве, на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы. Больш як праз трыццаць гадоў «Сонца» прагучала зноў на ВДНГ у сталіцы нашай Радзімы, дзе са сваім справаздачным канцэртам выступаў нядаўна Казловіцкі народны хор. Дзесяцігоддзі жыве гэтая песня, якая ўслаўляе радасць калектывнай працы, шчаслівае жыццё савецкіх людзей. Яна прайшла праз вайну, праз усе нягоды і зноў млагучна плыве над прасторами роднага краю.

А як тут не адзначыць беларускую народную песню «Цімох»? Артыстычна, з добрым гумарам выканала яе салістка Казловіцкага хору Лідзія Хлябло.

Багаты рэпертуар быў і ў Марачанскага народнага хору Клецкага раёна. Не так даўно яго ўзначаліў новы кіраўнік Вячаслаў Бурдзіцкі, які мае вышэйшую музычную адукацыю. З прыходам яго ў хор, народны калектыў

значна актывізаваў сваю работу.

Марачанцы пачалі канцэрт жыццярэадаснай, «свайёй» песняй:

Радзімы нашай песні
Нам чуоцца здаля,
Бо здаўна на Палессі
Пяву́чая зямля,

Зямля ў нас такая,
Такі ў нас прастор,
І як зямля спявае —
Пле народны хор.

Хор выканаў таксама яшчэ некалькі песень. Варта адзначыць добрае майстэрства салістаў Валянціны Сасіновіч, Канстанціна Грамыкі, Соф'і Сасіновіч і іншых. Прыемна, што ў хор прыйшло многа маладых юнакоў і дзяўчат — хлебарабаў калгаса «Прагрэс».

Багатым песенным рэпертуарам, шчырасцю і непаўнаснасцю парадавалі прысутныя народныя жаночы хор дома культуры г. Пухавіч і народны ансамбль песні і танца Маладзечанскага гарадскога дома культуры.

На свяце музычнай восені прысутнічалі заслужаны дзеяч мастацтваў Ул. Стэльмах, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР кампазітар І. Кузняцоў, намеснік старшыні Беларускага тэатральнага аб'яднання А. Калеснічэнка, старшы метадыст Рэспубліканскага дома народнай творчасці А. Кляйн, дырэктар абласнога дома народнай творчасці В. Таран і іншыя. Пасля канцэртаў яны выказалі ў адрас народных калектываў рад заўваг і пакаданняў, сардэчна павіншавалі іх са святам Вялікага Кастрычніка.

...Музычная восеннь у Сяніцы паказала невычэрпныя магчымасці народнай творчасці Міншчыны, сталасць і талент самадзейных харавых калектываў.

Віктар ШЫМУК.

Салістка народнага жаночага хору з Пухавіч Л. Бірукова выконвае беларускія народныя песні.

най восені, якое было арганізавана па ініцыятыве абласнога ўпраўлення культуры і абласнога дома народнай творчасці.

Увесь дзень на сцэне прыгожага палаца культуры калгаса Імя Гастэлы гучалі песні. Народныя калектывы падводзілі вынікі свайёй працы, сваімі новымі канцэртнымі праграмамі расказвалі

На сцэне — Казловіцкі народны хор Слуцкага раёна.

Фота В. КІЯШКІ, М. ШАРАЯ, і Ул. КРУКА.

ПАЛАЦ КУЛЬТУРЫ шклозавода «Нёман» стаў любімым месцам адпачынку жыхароў пасёлка. Яго дзверы заўсёды гасцінна расчынены, а залы ніколі не пустыюць. Раніцай, удзень і па вечарах, у будныя і выходныя дні тут заўсёды шмат народу. Лекцыі, даклады, тэматычныя вечары, нядзельныя чытанні, выстаўкі работ народных умельцаў, дні чырвонага календара, канферэнцыі гледачоў і чытачоў, заняткі ў гуртках мастацкай самадзейнасці, работа клубаў па інтарэсах, народных універсітэтаў і кіналекторыяў — гэта няпоўны пералік мерапрыемстваў. Аб аб'ёме і разнастайнасці культурна-масвай работы гавораць хоць бы такія факты: З пачатку года ў палацы праведзена каля 300 вечароў, на якіх прысутнічала звыш 60 тысяч чалавек. У 21 гуртку мастацкай самадзейнасці займаецца больш

КІНО НЯСЕ ВЕДЫ

за 400 чалавек. Тут пастаянна наладжваюцца кінафестывалі, тэматычныя паказы, кінавечары, кіналекторыі і кінауніверсітэты. Як правіла, планы кіналекторыяў і універсітэтаў распрацоўваюцца сумесна з Лідскай раённай арганізацыяй таварыства «Веды», партыйнай і прафсаюзнай арганізацыямі завода.

Цікава вядзецца работа народнага універсітэта тэхніканамічных ведаў. Лекцыі чытаюць спецыялісты шклозавода «Нёман». Да кожнай лекцыі падбіраецца адпаведны фільм. Напрыклад, заняткі па тэмах «Тэхнічны прагрэс — аснова павышэння эфектыўнасці вытворчасці», «Якасць прадукцыі і шляхі яе далейшага павышэн-

ня» суправаджаліся фільмамі «Задачу вырашыць кібернетыка», «На арбіце якасць», «Знак якасці», «На змену рукам».

Умельцы падбор мастацкіх, хронікальна-дакументальных і навукова-папулярных фільмаў робяць заняткі больш захапляючымі і змястоўнымі.

Кінауніверсітэт педагогічных ведаў разлічаны на два гады, у ім навучаецца 600 чалавек. Лекцыі заўсёды ілюструюцца кінафільмамі. Так, пасля лекцыі «Праца навучэнцаў і яе выхаваўчае значэнне» дэманстраваліся кінафільм «Педагогічныя роздумы», а лекцыя «Выхаванне дзяцей на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях» суправаджалася фільмам «На шляху да Леніна».

Стала традыцыяй да знамянальных падзей у жыцці нашага грамадства праводзіць тэматычныя кінапаказы. Цікава і змястоўна былі праведзены тэматычныя паказы фільмаў пад дэвізам «У сузор'і роўных», «Слава працы», «15 рэспублік — 15 сяцёр».

Тэматычны паказ «Слава працы» складаўся з фільмаў «Майстар Васіль Бальшукін», «Паэма пра рабочы клас», «Апавяданні пра камуністаў», «Людзі зямлі Кузнецкай» і г. д.

Вялікае месца ў рабоце праўлення палаца культуры надаецца абслугоўванню дзіцячага гледача.

Для дзяцей быў арганізаваны тэматычны паказ фільмаў па цыклах: «Мужнасць юных» (пра мужнасць дзяцей у гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў), «Арляняты вучацца лятаць» (пра жыццё і вучобу піянераў ў школьнікаў, іх

справы ў гады мірнага будаўніцтва), «Няхай заўжды будзе сонца!» (пра жыццё дзяцей розных краін, іх дружбу з піянерамі Савецкага Саюза).

Вялікую дапамогу клубу аказвае Лідскае аддзяленне кінапракату. Яно інфармуе палац культуры аб новых кінастужках, забяспечвае каталогамі, дапамагае планавачы кінарэпертуар у адпаведнасці з тэматыкай лекцыі.

Прэзідыум Белсаўпрофа адобрыў работу палаца культуры шклозавода «Нёман» па выкарыстанню кіно ў прапагандзе навукова-тэхнічных і грамадска-палітычных ведаў і рэкамендаваў іншым культурна-асветным установам пераймаць вопыт яго работы.

А. ЦВІРКА,
інструктар Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў.

МУСИЦЬ, цяжка знайсці чалавека, які мог бы раўнадушна гаварыць пра свае родныя мясціны, пра блізкіх і любімых сэрцу людзей. Ёсць такі дарагі куточак і ў мяне. Гэта — вёска Чурылава, што на Уздзеншчыне. Стаіць яна на ўзгорку. За аселячай вёску абступваюць з усіх бакоў векавыя бары і дубровы.

Люблю я сваю вёску ранней вясной, калі рачулка Уздзенка працянаецца ад сну, і важкія тоўстыя крыгі з трэкам нахоўваюць адна на другую і, раскалоўшыся на кавалкі, велічна плывуць па плыні.

Дораг мне мой родны кут і летам, калі высокая ў паднябессі кружаць высакародныя, паважаныя ў народзе птушкі — буслы. Яны праляталі і адляталі, а я заставаўся. Бегаў басаною па ўздзенскіх

прыземленнях, нізкія, як карлікі, хаціны, цяперака — дамы-веліканы.

Наставілі вушы, чуіна ўслухоўваюцца ў цішыню. тэлевізійныя і радыёантэны. Кожную нядзелю на валебольных і футбольных пляцоўках саўгаса «Уздзенскі» моладзь высвятляе, якая з брыгад мацнейшая. І дзяды часам прыходзяць падзівіцца на сваіх унукаў.

— Ліха яго, які лоўкі гэты Віктар, — скажа дзед Мікола.

— Першаразраднік, — растлумачыць дзеду трактарыст Міхаіл Кучук.

Дзед, вядома, не зразумее, але не хоча выглядаць дылетантам у вачах аднавіскоўца, пакруціць галавой і з павагай скажа:

— Бачыш ты, які малайчына, а я і не ведаў. Мусіць, у арміі навучыўся.

ЗЯМЛЯ МАЯ ЧУРЫЛАЎСКАЯ

плёска, ганяў на начлег копей. І сёння, калі ўжо даўным-даўно прыйшла сталасць, гляджу на чурылаўскія клёны і ліпы, на векавыя дубровы вачыма падлетка.

Напэўна, не адчуваў бы такой вялікай патрэбы прырасціцца гаючасцю родных крыніц, пагутарыць з землякамі, калі б не частыя расстанні з домам. Так ужо выходзіць, што часцей за ўсё бываю дома на кастрычніцкія святы, калі на кожным доме палашчуцца чырвоныя сцягі. Мае землякі святкуюць самы светлы дзень — дзень, што прынес ім назаўсёды радасць і шчасце.

— Эгей, унучак, ты паглядзі толькі навокал. Ферму пабудавалі, пільню пусцілі, — скажа дзед Мікола.

Ён набівае самасадом доўгую самаробную люльку (яна служыць яму верай і праўдай васьць ужо трыццаць гадоў) працягвае:

— А жыта якое сёлета было, а пшаніца... Год бы сярпамі жаць і не зжаць, а камбайны за два тыдні ўправіліся. Праўда, завіхаліся хлопцы: і Васіль Кучук, і Міхась Еўсіевіч...

Еўсіевіч ўсе ведаюць, бо такое прозвішча — амаль адно. А васьць Кучукоў, бадай, больш паўвёскі, і дзед Мікола (дарэчы таксама Кучук) баіцца, што я пераблытаю...

Сапраўды, не пазнаць сённяшняю вёску. Куды дзеліся тэя жураўлі, што скрыпелі-веращчалі ад дотыку рук, зніклі адрыны, даўным даўно не чуваць стук ступы і перазвону жорнаў. І тое балота, што калісьці людзі называлі Галіцай (ад слова голы) радуе залацістай пшаніцай, вусатым ячменем і вялікімі, з добры чыгун, цукровымі буракамі.

— Чурылава стала вышэй на цэлую галаву, — жартуюць людзі, — раней былі

Самое цікавае, што спортам займаюцца не толькі юнаты і дзяўчаты, а нават і дарослыя. Выдатныя валебольныя Мікалай Івашкевіч, Аляксандр Марцінчык, Аляксандр Махнач. А ім ужо пад сорок. Дзеці ў школу ходзяць. Раней той жа дзед Мікола падцвельваўся:

— Ай-яй, як вам не брыдка, сталыя мужчыны, а з дзецьмі ў мячыка гуляюць! — Станавіся, дзед, і цябе ў каманду прыем, — жартаваў Мікалай Івашкевіч.

— Сорамна са старога чалавека кіць, — крыўдзіўся дзед. І ішоў далей ад іх.

Але пасля зноў і зноў прыходзіў на валебольную пляцоўку. Напэўна, падабалася яму гульня. Раз нехта нават напаяў сур'ёзе прапанаваў:

— Дзеду, можа пасудзіш — няма каму!

— А што вы думалі, і пасуджу, правільны я ўжо ведаю, — адказаў дзед Мікола, але свістка ў зубы не ўзяў.

Калі вечар запальвае ў вонках агні, а гаспадыні, ухадзіўшыся па гаспадарцы, падсаджваюцца бліжэй да тэлевізараў, моладзь спяшае ў клуб.

Давайце разам з маладымі трактарыстамі, даяркамі, свінаркамі і мы завітаем туды.

Высокі, прасторны будынак стаіць у цэнтры вёскі. Калі пашанцуе, мы можам трапіць на выступленне майго суседа, вядомага беларускага пісьменніка Алеся Якімовіча.

Аляксандр Іванавіч ужо даўно не жыве ў вёсцы. Сорак вёснаў не чуе, як кіліца зязюля свайго мужа, якога яна, па паданню, замарыла голадам.

— Ку, ку, Якуб, на ключ, бяры хлеб... Ку-ку!

Сорак зім не бачыць пісьменнік, як у белым какуху з паснеўшым носам ходзіць па

вёсцы дзед Мароз і гучна стукне ў далоні.

Але бранзалістай восенню ён прыязджае ў вёску, дзе нарадзіўся, вырас.

— Якімовіч прыехаў, Якімовіч! — разносяць вестку хутканогія хланчукі!

І як бы не стаміліся на працы людзі, усе забываюць, што за плячыма нялёткі, поўны напружання дзень, абавязкова спяшаюць у клуб паслухаць вядомага земляка, якім кожны ў вёсцы ганарыцца.

— Ты адкуль, з якой вёскі? — пытаюць часам маіх землякоў, калі ім здараецца бываць у гасцях ці камандзіроўках.

— З Чурылава, — адказваюць яны, — з той самай вёскі, у якой нарадзіўся Алесь Якімовіч. Чулі, напэўна!

Вядома ж, чулі. Любяць у народзе казкі. Чытаюць іх дзеці, чытаюць маладыя людзі, чытаюць дарослыя і нават дзяды.

— Цікава, пра што раскажа на гэты раз Аляксандр Іванавіч? — пытаюць мужыкі адзін у другога, — абавязкова трэба папрасіць, каб яшчэ раз прачытаў «Кавалы-Вярнідуба».

Аляксандр Іванавіч чытае казку пра хітрага работніка Кірылу і пра папа Гаўрылу, пра слаўнага волата Хведара Набіліна, які сваёй сялянскай кемлівасцю перамог войскі цара Хапуна.

А затым ён па просьбе настаўнікаў чытае ўрыўкі з апавесці «Кастусь Каліноўскі». І землякі пераносяцца ў тую далёкую, адшоўшую ў нябыт, эпоху, у якую мужны сын беларускага народа змагаўся за сваю волю.

Творы Алеся Якімовіча чытаюць сёння не толькі беларусы, але і рускія, украінцы, балгары і палякі.

Слупы высакавольных ліній электраперадач, тэлевізійныя антэны, высокія белакаменныя будыні жылых дамоў, — як усё гэта не падобна на вёску трыццаці гадоў, калі тут рабіў свае першыя крокі калгас, калі яшчэ не было клуба, а пра электрычнасць і радыё прыходзілася толькі марыць.

Мае землякі заўсёды былі ўпартымі, верылі ў самае светлае заўтра. І многія за гэту веру загінулі, і ў гады калектывізацыі, як старшыня калгаса Васіль Лешчанін і ў гады апошняй вайны дзесяткі герояў — салдат і партызан, чые імёны сёння высечаны на помніку, што стаіць у цэнтры вёскі.

Яны ахвяравалі сваімі маладымі жыццямі дзеля сённяшняга дня, дзеля таго, каб дзеці маглі вучыцца, расці, працягваць будаўніцтва новага жыцця, якое пачалося ў векапомныя кастрычніцкія дні пад залпы легендарнай «Аўроры».

Не па волі добрага чараўніка, а дзякуючы старанню, руплівасці нашых саўчасных механізатараў, паляводаў, свінарака і даярака вёска Чурылава расцвіла, а людзі яе сталі жыць, як ніколі раней, заможна і культурна.

Васіль ШЫРКО,
журналіст.

Галіна Крымская — маляр будаўнічай брыгады саўгаса «Банонь», што на Полаччыне. Яна любіць сваю работу і таму працуе весела, з песняй. Песня стала яе другім прызначэннем. Днём дзядушка спявае для сябе, а ўвечары — людзям. Яна актыўная ўдзельніца мастацкай самадзейнасці. Вядомыя песні савецкіх кампазітараў гучаць у яе выкананні пранікнёна і радасна.

Фота А. ЛУКАШОВА.

ЛЕТАПІС СЛАВЫ СКЛАДАЮЦЬ НАШЧАДКІ

Рана пачынаецца працоўны дзень Васіля Васільевіча Ігнатова. Перш чым накіравацца ў школу, трэба адказаць на пісьмы, якія прыходзяць у беларускую вёску Іканы з Мінска, Масквы, Мурманска...

Васіль Васільевіч — мясцовы настаўнік, ён жа арганізатар і нязменны кіраўнік школьнага музея баявой славы, чалавек беззапаветна ўлюбёны ў свой край, яго гісторыю.

Дзевяць гадоў назад, да 20-гаддзя з дня вызвалення Беларусі, па ініцыятыве Васіля Васільевіча Ігнатова ў школе быў створаны гістарычны гурток. Пачалася работа. Школьнікі шукалі ўдзельнікаў вайны, збіралі ўспаміны, складалі спісы загінуўшых землякоў — воінаў і партызан. Нярэдка вядомыя, а часам легендарныя героі аказваліся зусім побач, у роднай вёсцы.

...На адным са стэндаў — фатаграфія, задумлены юнацкі твар.

— Міша Усоскі, камсамолец-партызан, наш зямляк, — раскажа Васіль Васільевіч, яго родных расстралялі фашысты, Міша даў клятву помсціць ворагу. Сваю клятву шаснаццацігадовы юнак стрымаў, але ў адным з бабў ля ракі Цна ў маі 1943 года геройскі загінуў.

У школьным музеі захоўваецца кулямёт Мішы. Яго знайшлі ў адным з паходаў па партызанскіх сцэжках следы партызанскіх стрэльбаў, якія ў адным з паходаў па партызанскіх сцэжках следы партызанскіх стрэльбаў, якія ў адным з паходаў па партызанскіх сцэжках следы партызанскіх стрэльбаў...

Стэнд за стэндам, экспанат за экспанатам раскрываюць героізм і мужнасць савецкіх людзей, беларускіх партызан.

Вось фота Пятра Раманавіча Шатэры, вядомага на вёсцы майстра. У суровыя военныя гады ён на невялікім такарным станку, пад самым носам у немцаў, рамантаваў партызанскую зброю, а часам вырабляў новую.

Пасля вайны Пётр Раманавіч на гэтым жа станку рабіў дэталі для сельскагаспадарчых машын. Побач з фатаграфіяй той самы станок. Калі Пётр Раманавіч пайшоў на пенсію, — аддаў яго музею.

Вялікую дапамогу ў арганізацыі музея аказаў школьнікам былы рэдактар газеты «Красный партизан» (орган Барысаўскага райкома партыі) Ул. М. Вержбаловіч. Ён паведаміў адрасы многіх былых партызан.

Паляцелі па гэтых адрасах пісьмы ў розныя куткі краіны. І васьць у музей прыйшлі першыя паведамленні, бандэролі, пасылкі.

І сярэд іх — успаміны самога камандзіра партызанскай брыгады, Героя Савецкага Саюза Пятра Рыгоравіча Лалаціна.

Хірург шпіталь гэтай брыгады Вольга Ціханюна Бокум дас-

лала хірургічныя інструменты, якімі карысталіся ў дні вайны...

У школьным музеі сярэд экспанатаў — газета падпольнага райкома партыі «Красный партизан». На яе старонках часта сустракаюцца вершы Яўгена Дзюбенкі. Школьнікі зацікавіліся, ці жывы ён, дзе нарадзіўся. Пасля доўгіх пошукаў высветлілася, што Яўген Дзюбенка нарадзіўся ў горадзе Тарэз Данецкай вобласці. У час вайны ён храбра змагаўся ў партызанскім атрадзе імя Чкалава брыгады «Дзядзі Колі». У чэрвені 1944 года загінуў у адным з бабў.

У вёску Іканы прыязджалі сваікі Дзюбенкі. Сардэчна дзякавалі яны кіраўніку музея і юным следцытам за памяць аб загінуўшых героях.

Дзень за днём, месяц за месяцам музей папаўняўся ўсё новымі экспанатамі і дакументамі.

Затым з'явілася ідэя стварыць на тэрыторыі школы парк герояў. Абмеркавалі яе піянеры і камсамольцы і пачалі справа.

Саджанцы школьнікі выкапалі на адным з астравоў славу-тага возера Палік, дзе партызаны вялі жорсткія баі з фашыстамі. Спачатку пасадзілі каля 500 дрэўцаў розных парод, а цяпер іх каля тысячы. І на кожным таблічка з надпісам, падобная на гэтыя: «Партызану Тарасевічу Івану Усцінавічу ад вучаніцы 5-га класа Занько Людмілы», «Воіну Дзяміянцічу Андрэю Захаравічу ад вучня 7-га класа Тарасевіча Анатоля» і г. д.

А пасярод парку школьнікі самі па праекту Васіля Васільевіча Ігнатова збудавалі 8-метровы абеліск землякам, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. На мармуровых дошках золатам выбіты імёны герояў. Шмат можна расказаць пра добрыя справы іканскіх школьнікаў.

І за ўсімі стаіць добры настаўнік, чулы чалавек, Васіль Васільевіч Ігнатавіч.

Аднаму з нямногіх у Мінскай вобласці музею прысвоена ганаровае званне — народны. Двойчы ён быў прадстаўлены на Выстаўцы дзясянага роднай гаспадаркі СССР. У залах музея з дня яго заснавання павывала больш 130 тысяч наведвальнікаў і не толькі з нашай краіны, але і з Польшчы, ГДР, Чэхаславакіі, Мангольскай Народнай Рэспублікі, з краін Лацінскай Амерыкі. Многія з іх выказалі словы захаплення і ўдзячнасці стваральнікам музея за штодзённую вялікую працу па ўвекавечанню памяці бацькаў, якія загінулі за народнае шчасце.

А. ЛЯГЧЫЛАУ,
Інспектар Мінскага абласнога ўпраўлення культуры.

МІЛЬЭНЫ рублёў асвоілі мінскія студэнты на будоўлях Уральскай і Томскай абласцей. Тысячы тон садавіны сабралі яны на плантацыях Малдавіі. Толькі на будоўлях сталіцы Беларусі летам гэтага года працавала больш 1.500 чалавек. Яны выканалі работ на суму 1 млн. 200 тысяч рублёў.

У працоўным семестры, як і ў двух вучэбных, студэнты не толькі працавалі, але і адпачывалі. Там дзе студэнты, — заўсёды вясёлая песня, танец, дасціпнае слова.

Гэтым летам у складзе Мінскага гарадскога будаўнічага атрада было створана 26 агітбрыгад. Яны далі 75 канцэртаў, прачыталі 170 лекцый, аформілі 12 клубуў,

ПЕСНЯ БУДАВАЦЬ ДАПАМАГАЕ

сабралі сотні кніг у падарунак сельскім школьнікам. У праграме канцэртаў былі сцэны са студэнцкага жыцця, прыпеўкі і сцэнку «Пасіўны гультай», падрыхтаваныя дзядушчамі з будатрады «Расінка» БДУ імя У. І. Леніна і іншыя.

Разнастайнай была і тэматыка прагаваных лекцый. З цікавасцю ўспрымаліся паве-

дамленні аб візіце Л. І. Брэжнева ў Злучаныя Штаты Амерыкі, расказы студэнтаў аб развіцці народнай адукацыі ў Беларусі, пра гісторыю маладзёжных фестываляў і г. д.

Прадстаўнікі будатрады Інстытута фізкультуры прагавалі лекцыі аб комплексе ГПА, аб масавым фізкультурным руху.

І ўсюды, дзе б ні выступалі мінскія студэнты, іх гасцінна сустракалі, ім гарача дзякавалі.

А. МАХОРКІН,
намісар Мінскага
гарадскога будаўнічага
студэнцкага атрада.

СЕННЯ ні адна сур'ёзная гаворка пра далейшыя шляхі развіцця савецкага (ды, бадай, не толькі савецкага) выяўленчага мастацтва не абыходзіцца без таго, каб у цэнтры ўвагі не апынулася творчасць народнага мастака БССР Міхаіла Савіцкага. У тым, што ён здзяйсняе, выразна праглядаецца канкрэтная жыццёвая традыцыя айчынай рэалістычнай школы жывапісу, узбагачанай істотнымі завабамі мастацтва сацыялістычнага рэалізму. У творах Міхаіла Савіцкага прасочваецца істотнае разуменне шляхоў фарміравання нацыянальнай школы сучаснага беларускага жывапісу, як адной з пладаносных галін магутнага дрэва савецкага шматнацыянальнага выяўленчага мастацтва. Творы гэтага мастака пры паглыбленым іх аналізе выяўляюць актыўную ўнутраную ўзаемазвязь з прагрэсіўнай сусветнай класікай і сённяшняй творчасцю лепшых замежных майстроў пэндзля.

Значачучы ўсё гэта, важна падкрэсліць, што талент яго развіваецца, знаходзячы апору на роднай глебе: Міхаіл Савіцкі — адна з вяршынь жывапісу Савецкай Беларусі, багатага на індывідуальнасці, сярод якіх Віталь Цвірка і Май Данцыг, Віктар Грамына і Альгерд Малішэўскі, Уладзімір Стальмашонак і Леанід Шчэмелеў, Канстанцін Касмачоў і Натан Воранаў, Дзмітрый Алейнік і многія іншыя. Здабыткі і страты сапраўднага таленту ніколі не бываюць безадноснымі да здабыткаў і страт калег па творчым цэху.

Некаторыя прагрэсіўныя замежныя мастацтвазнаўцы перц за ўсё акцэнтуюць «спрэчку» Міхаіла Савіцкага з Кузьмою Пятровым-Водкіным. Так, сапраўды, менавіта праз «спрэчку» выяўляецца пераемнасць і прадаўжэнне традыцый. «Спрэчка» не выпадкова ставіцца ў двуюсе, бо яна, так сказаць, — на паверхні. А вось у глыбінях — унутраная роднасць. Роднасць вышэйшага парадку, якая аб'ядноўвае сапраўдных мастакоў, наколькі б розныя яны ні былі. І ў якіх б розныя часы ні жылі. Развіваючы гэтую думку, можна было б нават сказаць: нягледзячы на адлегласць у часе і нягледзячы на адлегласць у спосабе пісьма можна было б знайсці ку-

ды больш пунктаў суданрання — спосабу мастацкага мыслення ў Міхаіла Савіцкага і, дапусцім, нават у Рэмбранта, чымся гэта ёсць у пал'ўнасці ў некаторых мастакоў, стыльва блізкіх да вялікага галаўдца. Знойдучца, несумненна, скептыкі, якія ўсміхнуцца: бач, куды хіпі! Але давайце паразважаем, прыгадаўшы, напрыклад, позіага Рэмбранта, калі ён быў ужо аўтарам «Вяртання блуднага сына». Большасць яго работ гэтага перыяду характэрныя адсутнасцю знешняга дзеяння, статычнасцю фігур (не, гэта не мода цяперашняга часу, тая самая статычнасць, пра якую сёння так шмат гаворыцца абагуленай жывапіснай манерай. Пэралічанае — знешнія прыкметы позіага Рэмбранта. Яны, несумненна, менш істотныя, чымся сама ўнутраная сутнасць выказанага мастаком, унутраны драматызм, які ўвабраў у сябе так шмат глыбока асабістых перажыванняў мастака, перажыванняў, якія воль ужо колькі стагоддзяў з'яўляюцца нашымі перажываннямі.

Прыгадаем дзве нядаўнія карціны Міхаіла Савіцкага пра поле. Пра роднае поле, родную зямлю. Адна — пра мірнае поле. Другая — пра трывожнае, ваеннае. Знешне — поўная супярэчнасць.

М. САВІЦКІ. Адзінадушнасць.

ТАЛЕНТ У ЗЕНІЦЕ

З НАТАТАК ПРА ТВОРЧАСЦЬ Міхаіла САВІЦКАГА

Унутрана — не адарвеш адну ад адной. На адной — рукапашная: група нашых у жыцце твар у твар з ворагам схпіліся не на жыццё — на смерць. На другой — на мірным полі (можа, на тым самым, дзе некалі кіпела тая рукапашная!) стаяць людзі, тыя, што вырошчваюць хлеб, што даглядаюць яго. Там была дынаміка боя. Тут падкрэслена статычнасць. Але на гэтым «процілегласць рашэнняў» не канчаецца. У карціне «пра рукапашную», мы, можна сказаць, не бачым твараў. Ці то, можа, здаецца так?! А ў карціне пра закліканых лясам роднай мірнай зямлі людзей — усё трымаецца на «распрацаваных» абліччах, фігурах. Род-

насць абодвух твораў — ва ўнутраным драматызме, у «суроных» рэмбрантаўскіх фарбах», у рэмбрантаўскім падыходзе да вырашэння мастакоўскай задачы.

Павярхоўнае вока бачыць у «Партызанах» Міхаіла Савіцкага перш за ўсё складкі на адзінні фігур, якія нагадаюць складкі на адзінні персанажаў вялікага мексіканца Ароска. Але ж у цэнтры ўвагі на гэтым палатне — аблічча Чалавека. І па адным гэтым абліччы чытаецца мужная эпапея партызанскага змагання ў гады Вялікай Айчыннай вайны! Так, па адным абліччы.

Не, мы ніколі не зразуме-ем Савіцкага, калі будзем «счытваць» толькі верхні пласт ягоных карцін. Іх трэба «перачытваць», паглыбляцца ва ўсе астатнія пласты.

Я мог бы паўтарыць тут многае з таго, што пісалася ўжо аб карцінах Савіцкага неаднаразова, з сім-тым паспрацацца. Але на гэты раз хачу засяродзіць увагу на быццам бы «негалоўных» персанажах ягоных твораў. Так, напрыклад, большасць аўтараў (у тым ліку і аўтар гэтых радкоў), разважаючы, напрыклад, аб «Партызанскай мадонне», засяроджвалі ўвагу на маладой маці-партызанцы, на немаўлёнку. Я хачу сёння сказаць пра старую, што сядзіць побач, у задуменні. Гэта такая трагічная нота ў вядомай карціне майстра, роўную якой знаходзім яшчэ ў адным з лістоў графічнай серыі Арлена Кашкурэвіча, прысвечанай партызанам: старыя маці набіваюць кулямі кулямётныя стужкі... Старая ў Міхаіла Савіцкага побач з мадоннай — прынцыповы акцэнт. Гэткі ж прынцыповы, як фігуркі другога плана ў «Петраградскай мадонне» Пятрова-Водкіна. Яна нічога не робіць, гэтая старая маці. Яна проста задумалася. Яна некалі была мадоннай... Яна дала жыццё партызанскай мадонне... Яна — аднагодак петраградскай мадонны... І яшчэ адно назіранне пра «другароднага» персанажа гэтай карціны — пра партызана на кані. Ён так паглядае на маладую

маці, што міжволі адчуваеш магутнае водгулле купалаўскага «Яна і я»... Толькі ў інакшым кантэксце часу, у яшчэ больш ускладнёным гісторыяй.

Яшчэ не прааналізавана як след карціна Міхаіла Савіцкага «Адзінадушнасць». Прачытаны пакуль што толькі паверхневы яе пласт, хоць пра карціну не так ужо мала пісалася ў нас у рэспубліцы і ў цэнтральным друку. На мой погляд, некаторая недаацэнка гэтай карціны тлумачыцца некалькі дагматызаваным уяўленнем пра характар станковай карціны. Хочуць бачыць у рабоце Савіцкага ледзь не эскіз для роспісу. І на той, мабыць, толькі падставе, што склалася некалькі дагматызаванае ўяўленне пра сам характар роспісу (маўляў, абавязкова нешта «абагулена» плоскасна-дэкаратыванае» і да т. п.). Але прыгледзьцеся да «Адзінадушнасці». Прыгледзьцеся да персанажаў карціны. Прачытайце лёс кожнага. Зазірніце ў душу кожнага. Што адрознівае гэтых персанажаў адзін ад аднаго? А што іх родніць?.. Іх родніць тая адзінадушнасць, якую нараджаюць «Інтэрнацыянал» і «Віхуры варажыя»!.. Структура карціны, мастакоўскі падыход да твора асацыіруюцца з мастакоўскім падыходам да тэмы Кастрычніка ў пазіі Маякоўскага.

Якую б карціну Міхаіла Савіцкага вы ні прыгадалі — у кожнай адмысловае вырашэнне мастацкай задачы. Нішто не паўтараецца — ні сюжэт, ні кампазіцыя, ні тэма (калі разумець тэрмін «тэма» не павярхоўна). Так, нішто не паўтараецца, але ў той жа час беспамылкова адрозніваем кожную з іх ад твораў іншых мастакоў, нават сустракаючы ўпершыню, пазнаем адразу: Савіцкі...

У апошнія дзесяцігоддзе, за якое склаўся той Савіцкі, якім мы яго сёння ведаем, не так ужо мала відавочных прыкмет ягонага становішча ўплыву ў творчасці іншых мастакоў не толькі нашай рэспублікі. Важна тое, што і сярод творчай нашай моладзі ідзе часцей не перайманне Савіцкага, ягонай знеш-

няй манеры, а творчай і ба ў яго, а можа, нават і хочаце, творчае спаборніцтва.

Справа ў тым, што ў Савіцкага сапраўды ёсць чаму павучыцца. Кожны яго новы твор (нават, бывае, не вельмі ўдалы для самога мастака) мае ў сабе прынцыповае адкрыццё. Адкрыццё для сябе і для іншых. Можна, неабавязкова пры самым першым прачытанні твора адразу акрэсліваецца гэтае адкрыццё. Але яно абавязкова ёсць. Бо іначай не чакалі б мы з такім неярпеннем ягоных новых твораў. Бо іначай не перажывалі б так глыбока некаторыя яго няўдачы. (Яго няўдачы — для іншых гэта маглі б быць значныя ўдачы!). Бо іначай не маглі б адчуць, што творчасць гэтага нашага сучасніка-мастака — неад'емная ад нашага ўнутранага жыцця, ад нашай асабістай біяграфіі, біяграфіі некалькіх пакаленняў.

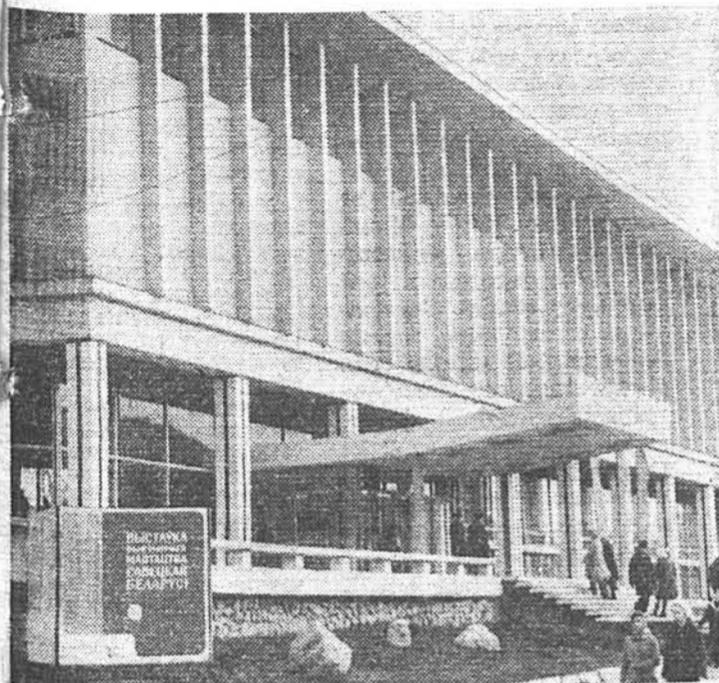
Так, напрыклад, карціна «Камуніст» — роздум пра чалавека-змагара, пра сумленне нашай эпохі — вельмі прынцыповая для творчасці майстра. Ужо неаднойчы падкрэслівалася: нават фрагментуючы з карціны толькі цэнтральнага персанажа, па адным ягоным абліччы чытаем споведзь нашага сучасніка пра жыццё, пра жыццё з пачуццём высокай чалавечай годнасці — пра адно з мільёнаў жыццяў, да канца аддазеных ідэалам сацыялістычнай Айчыны.

У гэтых нататках не названы многія работы Савіцкага, якія добра вядомы гледачу, пра якія неаднойчы пісалі, якія даўно ўжо палюбілі. Завяршаючы ж сённяшняю размову пра творчасць майстра, хачу падкрэсліць: ён вельмі патрабавальны да сябе. І пра гэта сведчаць яго новыя работы. Так, напрыклад, аднойчы стварыўшы палатно пра маладых беларускіх падпольшчыкаў часоў Вялікай Айчыннай, адчуўшы, што тэма ён вяртаецца яшчэ раз да тэмы. На станку ў яго майстэрні я пабачыў нядаўна новы варыянт карціны пра герояў-камсамольцаў. На мой погляд, лепшы, чым папярэдні.

Пра новыя творчыя задумы Савіцкі гаварыць не любіць. Але шмат працуе. І мы ведаем, што неўзабаве з'явіцца яго новыя творы і пра гераізм народа ў Вялікай Айчыннай вайне, і пра сённяшні мірны дзень.

Уладзімір БОЙКА.

Палац мастацтваў — агульны выгляд.

Якія цуды творыць чалавек!

**ВЫДАТНЫ
ПАДАРУНАК**

Цудоўны Палац мастацтваў атрымалі беларускія мастакі і аматары жывапісу, скульптуры, графікі...

Тры вялізныя залы (агульная выставачная плошча якіх 2800 кв. м.) умясцілі ў сябе 800 твораў, якія належаць 250 мастакам.

Першая выстаўка — рэтраспектыўная. Тут экспануюцца творы мастакоў, напісаныя за 28 гадоў (1945—1973). Побач са сталымі майстрамі — моладзь. Есць тут і работы майст-

роў, якіх ужо няма сярод нас, але яны працягваюць жыццё ў сваіх карцінах, што нясуць людзям радасць, дапамагаюць ім адкрываць вялізны свет.

Адна з залаў аддадзена прадстаўнікам прыкладнага мастацтва. Асабліва вабяць гледачоў вырабы майстроў шкляных спраў шклозаводаў «Нёман» і Барысаўскага імя Ф. Э. Дзяржынскага. Дзівосныя кубкі, дэкаратыўныя блюда, рознакаляровыя фужэры... У Палацы мастацтваў пачала

працаваць канферэнц-зала. Першы канцэрт камернай музыкі адбыўся ў дзень адкрыцця палаца. Мяркуюцца і ў далейшым праводзіць тут канцэрты, творчыя сустрэчы з мастакамі, лекцыі, гутаркі.

Наведвальнікі выстаўкі змогуць набыць сувеніры, не выходзячы з палацу, паабедкаваць утульным сучасным бары.

Мы прапануем чытачам штотыднёвіка некалькі здымкаў, якія зрабіў наш фотакорэспандэнт Ул. Крук.

Ля палатна В. Волкава «Мінск, 3 ліпеня 1944».

Дзень першы. Самая вялікая зала.

**Аляксандру
ДРАКАХРУСТУ—50**

Сёння спаўняецца 50 гадоў пазту Аляксандру Дракахрусту. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Аляксандр Абрамавіч!

Шчыра вітаем Вас і шлем свае сяброўскія віншаванні з нагоды Вашага пяцідзесцігоддзя.

Вы адносіцеся да ліку пазтаў так званых франтавога пакалення, да пазтаў, муза якіх атрымала суровае хрышчэнне ў дні Вялікай Айчыннай вайны. На вайну Вы пайшлі юнаком і скончылі свой баявы шлях у Берліне камандзірам узвода. Доўгі час Вы знаходзіліся ў радах Савецкай Арміі ў якасці ваеннага журналіста, паспяхова спалучаючы журналістыку з пазтычнай творчасцю. На Вашым творчым рахунку — рад вершаваных зборнікаў: «Цвет счастья», «Тревожный ветер», «Бухта смятенья», «Мост» і інш. Адною з характэрных асаблівасцей Вашай пранікнёнай, усхваляванай лірыкі з'яўляецца тое, што яна самым непасрэдным чынам звязана з Вашай біяграфіяй і біяграфіяй пакалення. У ёй знаходзяць адлюстраванне як суровая памяць вайны, так і сённяшні клопат сучасніка, яго думкі, справы і спадзяванні.

Ждаем Вам моцнага здароўя, добрага творчага настрою і шмат радасцей у жыцці».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і шчыра жадае юбіляру творчых поспехаў.

У ДОБРЫ ЧАС НА ШЫРОКІЯ ГОНІ

МТЗ-80... Напярэдадні свята, 5 лістапада, ён сышоў з канвеера — запушчаны ў серыйную вытворчасць. Наш няштатны карэспандэнт В. Шанькоў, які прадстаўляў на галоўным канвееры карэспандэнцкі пост штотыднёвіка, расказае аб гэтай падзеі.

Нялёгкае задача ў імклівы час тэхнічнага прагрэсу зрабіць машыну, якая б адпавядала патрабаванням не толькі сёння, але і на пэўны будучы час. Канструктарам Мінскага трактарнага гэта ўдалося. «МТЗ-80», на думку спецыялістаў, на працягу некалькіх год будзе адным з лепшых у свеце трактараў. Свой высокі клас ён пацвердзіў у час правярэн на палях шэрагу краін свету, на стэндах міжнароднага цэнтры выпрабаванняў сельскагаспадарчай тэхнікі ў амерыканскім штате Небраска. Дарэчы, «Беларусь» гэтай мадэлі быў першым савецкім трактарам, здаваўшым экзамен у гэтым цэнтры.

Паўлавіча Ксяневіча, галоўнага канструктара прапашных трактараў, інжынерамі былі апрабаваны многія варыянты тэхнічных рашэнняў.

І вось вынік. Невялікі па памерах «МТЗ-80» з'яўляецца сапраўдным асілкам. Адна конская сіла прыходзіцца ў ім менш, чым на 40 кілаграмаў вагі. Такой адноснасцю не можа пахваліцца ні адзін трактар у свеце.

Нялёгка было ўкараніць у вытворчасць задумкі канструктараў. Тысячы новых інструментаў і прыстасаванняў, дзесяткі новых спосабаў атрымання дэталей давалася распрацаваць тэхнолагам завода. У гэтым годзе застаць галоўнага тэхнолага завода

Л. У. Шытко ў яго кабінце — справа амаль неверагодная. Леанід Уладзіміравіч заўсёды там, дзе ідзе падрыхтоўка новай тэхналогіі. А яна — усюды. На цэлым прадпрыемстве наўрад ці знойдзеш участка, у абавязальствах калектыву якога не было б пункту паскарэння падрыхтоўкі да выпуску дэталі новых трактараў.

Клопаты аб новай машыне рабілі засяроджанымі заўсёды вясёлыя вочы лепшага зборшчыка трактараў Л. Б. Александровіча, калі ён займаў сваё рабочае месца.

А дзесятай гадзіне раніцы ля канвеера сабраліся кіраўнікі завода, начальнікі цэхаў, канструктары, тэхнолагі. Па знаку начальніка галоўнага канвеера І. М. Асоўскага камсамалец Іван Кетрыс падае першы вузел серыйнай «васьмідзясцікі» наўраму — на стапель. «Пульс» канвеера

ра адносіць яе далей бы эстафету. Сталёвае сэрца — матар Д-240 — устанавівае на трактар Л. Б. Александровіч. Інжынеры пільна сочаць за работай зборшчыкаў, аказваюць практычную дапамогу.

Вось на трактар устанавіваецца кабіна. Такого яшчэ тут не было. Ніколі тут, на галоўным канвееры, ні адзін трактар не атрымліваў кабіну, — рабілася гэта ў другім цэху. Ды і кабіны такой не меў ніводны папярэднік. У ёй усё, каб зрабіць работу трактарыста дакладнай і лёгкай. Рукаючыся па самым «ухабістым» полі, механізар не будзе адчуваць моцных штуршкоў. Да яго не пранікне ні пыл, ні падакучлівы рокат рухавіка. У сарангаградусны мароз і ў летнюю спеку спецыяльныя прыборы будуць ствараць чалавеку за рулём нармальную тэмпературу.

Выпрабавальнікі трактараў «МТЗ-80» параўноўвалі ўмовы работы ў іх трактарыстаў з тымі, што ў кабіне легкавых аўтамабіляў.

Зьяючы пунсовым ланам,

першынец 80-сільных машын «падносіцца» да канца канвеера. Яшчэ адзін штуршок — і вось ён на ўласных «нагах» пакаціўся і стаў на металічнай падлозе цэха. Выпрабавальнік С. М. Канановіч садзіцца за руль, набірае абароты матар. І «МТЗ-80» выходзіць з цэха.

«У добры шлях!» — праводзіць яго транспарант, які трымаюць у руках рабочыя завода. Добрага, слаўнага шляху жадаюць новаму сталёнаму асілку сотні яго стваральнікаў, што сабраліся ў гэтым момант ля зборачнага цэха.

Паставіўшы ў серыю «МТЗ-80» у пярэдадзень гадавіны Вялікага Кастрычніка мінскія трактарабудаўнікі ганарова выканалі адзін з важных пунктаў сваіх сацыялістычных абавязальстваў. Роўна год назад тут быў выпушчаны мільёны трактар «Беларусь». Добрая традыцыя — сустрэцца усенароднае свята такімі цудоўнымі падарункамі.

В. ШАНЬКОЎ.

РАНИЦАЙ прымаразак прыхапіў зямлю. Быццам соль, першы зазімак пакрыў пажухлую асеннюю траву, былльнэг, вярціні ў гародчыках. Адрозжыў жаўтыя пясчкі ўсыпалі дол. Пабыла трава вакол таполяў, што некалі пасадзіў Пятро Міхайлавіч перад домам, у якім яму, тады новаму старшыні калгаса, трэба было жыць.

Ён сёння ўстаў раненька. Яшчэ там, за Дняпром, не падмалася сонца. Толькі край неба пасупова ружавеў, наліваў чырванню. Трэба было спаўсці на нарад: за гадзіны працы старшыня прызвычаўся дакладна адчуваць час — не трэба быў і гадзіннік. Прышло на думку: сёння спаўнялася якраз трынаццаць гадоў, як ён узначаліў калгас «Дружба». Час было падсумаваць зробленае, бо ў гэты дзень і другая дата напаміналася: яму адгрукала сорак чатыры...

Паволі разгараўся асенні дзень.

— Зірні, як вырасла наша ялінка, — сказала Вольга Ціханаўна мужу, якая выйшла ўслед за ім на ганак.

Тут, на Лоеўшчыне, яліны не прыжываліся. У разналесці пераважалі дуб, лясчына, бяроза, сасна. Прышлося ім тады добра папацець, калі налі ў выкапаную яму гліну, каб яна затрымлівала вільгаць. А пасля з жонкай кожны вечар палівалі дрэўца. Часам Вольга Ціханаўна і злавала на мужа: нярэдка вяртаўся ён з работы позна ноччу, і ёй даводзілася адной дзягач цыжкія вёдры з вадой і пад яліну, і пад кусты арэшніку.

Варонін падумаў, што трэба не забыцца заскочыць у школу — папрасіць дырэктара, каб увечары падмянілі Вольгу Ціханаўну: у яго ж сёння як-нікак дваіны юбілей і варта адзначыць.

У канторы праўлення ўбачыў старшыня букет вярціні, гваздзік і настурцыя. Пятро Міхайлавіч зазірнуў у пакой, дзе сядзелі рахункавод і эканаміст.

— Ці не твая, Нілавіч работа? — запытаўся ў эканаміста.

Васіль Нілавіч Капцялёў нявінна паціснуў плячыма:

— Не, Пятро Міхайлавіч. Тут я асабіста ні пры чым, — і зноў унурыўся ў паперы.

Варонін усміхнуўся: ведаў

ён гэтых хітруноў. За трынаццаць гадоў сумеснай працы вывучыў да драбніц характар кожнага.

Неўзабаве «газік» старшыні апынуўся на палых дарагах. Яго можна было бачыць каля бульбаўборачных камбайнаў, ля навучэнцаў з прафтэхвучылішча з Гомеля, якія дапамагалі ўбіраць бульбу.

Ля дома культуры на бетоннай пліце золатам высечаны прозвішчы аднаасячлян Вароніна, што не вярнуліся з вайны. І помнік, і гэтую пліту заказваў ён сам у Кіеве.

ТРЫНАЦЦАЦЬ-ЛІЧБА ШЧАСЛІВАЯ

Старшыня і сёння на хвіліну затрымаўся тут.

Вялікае гора прынесла ў гэты край вайна. Варонін налічыў васемнаццаць аднолькавых прозвішчаў — Прымак. Урэшце, тут у Каўпенях, дзе знаходзіўся цэнтр калгаса, амаль палавіна вёскі налі прызішчы Прымакі. Родныя, стрыечныя браты і дзядзькі не вярнуліся з далёкіх ваенных дарог...

Варонін успомніў, што ў сямі кіламетрах адсюль, у Казярогах, пахаваны вядомы ўзбекскі паэт Султан Джураеў. Ён служыў кулямётчыкам у кавалерыйскім корпусе генерала Крукава і загінуў пры вызваленні Гомельшчыны. Роўна трыццаць гадоў назад...

Па дарозе, што вяла ў раённы гарадок, Варонін пасадзіў у машыну старога Трасцяна. Той тупаў з кошыкам і кіем, і калі спынілася машына, трушком падбег да яе.

— От, дзякуй табе, Міхайлавіч, — загаварыў ён, калі ўмасціўся поруч са старшынёй. — Ведаеш, ногі здаваць пачалі.

— Што ж, гады, яны і ёсць гады, Сяргей Якаўлевіч, — адказаў Варонін. — Мне сёння сорак чатыры споўнілася, з іх у вас трынаццаць...

Стары здзіўлена паглядзеў на Вароніна, крыху падумаў і загаварыў:

— Скажы ты, трынаццаць ужо... Але для цябе і трынаццаць — лічба шчаслівая. Хіба мала за гэты час зрабілі, набудавалі? Падумавай толькі: дом культуры, магазін на цэнтральнай сядзібе, жылвагадоўчы гарадок. Клубы ва ўсіх вёсках. Цяпер вось

А старшыня ўспамінае цяжкае мінулае лета, калі з бясмарнага неба бялітасна смаліла сонца. У многіх месцах патрэскалася зямля, перарастала біць крыніца ў Чырвонай гары ля Дняпра. Згарэў лубін. Трыццаць два дні не было дажджу. Пятро Міхайлавіч тады ўчарнеў ад клопатаў. Трэба было дбаць пра кармы. І ў калгасе кінулі сілы на сянаж. Яго заклалі больш за дзве тысячы тон. Павялічыліся надолі. На другой жылвагадоўчай ферме, якую ўзначальвае камуніст Сцяпан Каляда, у параўнанні з мінулым годам яны ўзраслі на 116 кілаграмаў на кожную фуражную карозу.

...Паднялося сонца, растаў іней і на траве заблішчэлі кроплі расы. Адчувалася зіма не за гарамі.

— Гэта вы правільна кажце — людзі нашы харшыя, — павольна вымавіў Варонін, нібы яшчэ раз, у думках, даючы ацэнку сваім папчэнікам.

Яшчэ ён успомніў, што цяпер многія то з Гомеля, то з Лоева ў калгас прасяцца. Нядаўна вунь былы шафёр з райцэнтра з сям'ёй пераехаў у Каўпень. Адрозжы і кватэру хлопцу далі. Між іншым, цэлая новая вуліца — Сонечнай называецца — у вёсцы вырасла. Прыгожыя, пад шыферам двухкватэрныя катэджы з тэлевізійнымі антэнамі над дахамі. Жывіце на добрае здароўе, людзі! Працуйце на гэтай шчодрой зямлі.

Шмат дапамагае партыйная арганізацыя. Дзе цяжэй — там камуністы. Анатоль Варабей, Іван Барысенка — гэтыя працуюць шафёрамі, Сцяпан Бурба — брыгадзірам першай палыводчай брыгады, а Ніна Заброда (разважлівая, памяркоўная, сельскагаспадарчую акадэмію завочна заканчвае) — ўчотчыкам. Першую малочна-таварную ферму ўзначальвае камуніст, дэпутат Вярхоўнага Савета рэспублікі Ніна Іванаўна Анікеенка. Лічы, што на вачах вырасла. Працавала даяркай, завочна вучылася ў Рэчыцкім заветэрынарным тэхнікуме. Цяпер вась да яе, Ніны Іванаўны, як да дзяржаўнага чалавека, са сваімі клопатамі і патрэбамі прыходзяць людзі. І кожнаму яна, дэпутат, дапаможа, кожнаму добрую пароду дасць, ласкавае слова знойдзе...

На развілцы шашы, што вяла на Лоеў, Варонін прыпыніў машыну. Пакрэктаючы, Сяргей Якаўлевіч сышоў і яшчэ раз паўтарыў:

— Трынаццаць — лічба шчаслівая, Міхайлавіч. Так што ты не сумнявайся.

У няспынных гаспадарчых клопатах праляцеў і гэты асенні дзень. А колькі іх было за гады старшынства! Прыходзілася выкрайваць пахпак гадзіны і для вучобы. І хоць меў ён, Варонін, заатэхнічную адукацыю, усё ж змог завочна на «выдатна» закончыць і Чырвонабярэжскі сельскагаспадарчы саўгастэхнікум. А дыпломную работу па метадцы вырошчвання Ільну-даўгунцу такую напісаў, што старшыня экзаменацыйнай камісіі — пажылы кандыдат сельскагаспадарчых навук — нават не выцерпеў, пасля сам прыехаў у «Дружбу».

Хадзіў па падсіненых квеццем палях — лён якраз цвіў — і ўсё разводзіў рукамі!

— У вас тут найначай чараўнікі жывуць.

— Чараўнікі і ёсць, — сур'ёзна адказаў яму Варонін. — У іх рукі залатыя.

...Вечарам, калі сонца запаліла над Дняпром суніжак лазы, прыйшлі блізіны сябры, каб павіншаваць старшыню з юбілеем. Жартавалі:

— Трэба за вушы, кабце цягнуць, Пятро.

— Сорак чатыры ніколі не дасі: зусім молада выглядаеш.

Круглатвары, шырокі ў плячах Аляксей Кулага, равеснік і зямляк Вароніна (адсюль кіламетраў за дзесяць), спытаў:

— А помніш, як адрозжы пасля вайны басанож бегалі.

Варонін не адказаў. Не хачелася ўспамінаць яму галоднае, сіроцкае дзяцінства. Ён глядзеў на бераг ракі і думаў, што ўжо ніколі не зможа жыць без гэтых прывычных клопатаў: каб падхапіцца ў самую рань, каб крочыць полем і адчуваць пад нагамі пульхную глебу, расцерці між далонямі ўлетку важкі колас і прыкідаць, колькі ж уродзіць на круг жыта... «Можа і праўда, што трынаццаць — лічба шчаслівая?» — падумаў Варонін.

Міхась ДАНИЛЕНКА.

Лоеў — Гомель.

ПАРТЫЗАНСКІМІ СЦЕЖКАМІ

(Працяг. Пачатак на 7-й стар.)

— Пакуль ты дрыхнеш, я прыдумаў, як быць з тытунём. Я прыяду немцаў, а табе, браце, прыдзецца папрыкідаваць тытунёвым камерсантам...

Вось дык штука. Трэба пабыць артыстам, але выгляд мой... Я агледзеў сябе ўсяго — на каго-каго, але на камерсанта не падобны.

Аляксей Пракопавіч мяне супакой:

— У мяне тое-сёе для цябе знойдзецца. У тым ліку і белая кашуля і галштук. Будзеш сапраўдны камерсант.

К вечару я быў апрануты як мае быць. Праўда, касцюм дзядзькі быў велікаваты, я пыжыўся як мог, але гэта мала мне памагала. У кішэню я на ўсякі выпадак сунуў пісталет. Як толькі на парозе з'явіўся чырванаморды, з вялікім пузам, якое звисала праз рамень, немец, у мяне ледзь не спрацаваў рэфлекс — рука сама паднялася ў кішэню...

За першым немцам прыйшлі яшчэ два. Адзін з іх быў у цывільным. Я важна немцам прадставіўся. Дзядзька непрыкметна для немцаў падміргнуў мне — нічога, маўляў, атрымліваецца.

Немцы выклалі на стол каўбасу, сала. Паставілі і бутэльку.

— Значыцца, будзем торгавайце, — на ламанай рускай мове сказаў тоўсты немец.

Дзядзька кінуў:

— Так, так, тытунь... За ўсё мой камерсант заплюць.

Пачалі гаварыць аб справе. Тоўсты немец (ён

быў у чыне капітана) усё распытваў, які прыбытак я атрымліваю ад гандлю тытунём, дзе знаходжу рынак збыту...

Я хлусіў, як толькі мог. Дзядзька бяскоцца падліваў немцам. Яны неўзабаве зусім ап'яnelі.

Я сказаў:

— За аплату не хвалюцца, — і памахаў над сталом пачкам марак.

Немец у цывільным пахваліў мяне, сказаўшы, што я малады камерсант, але ўжо маю вялікі поспех і далёка пайду...

Тоўсты немец уздыхнуў:

— Вайна зацягнулася. Партызаны навокал.

Ад слова «партызаны» ў мяне засмактала пад лыжачкай. Капітан расказаў, што ехаў у Мінск з Оршы цэлы тыдзень. Праз кожныя 15—20 кіламетраў аказваліся папшоджанымі рэйкі. Наскочыў на партызанскую міну і эшалон, у якім ехаў немец. Яму пашанцавала — апошні вагон, дзе ён быў, застаўся цэлы. Астатнія загінулі...

У гэты час душа мая радавалася. Ад горкага нямецкага рому крыху закружылася галава, я гатовы быў «выхапіць» з кішэні пісталет і закрычаць: «Вам усім неўзабаве будзе канец. Шмат я вас адправіў на той свет!»

Але яшчэ нядаўнае імгненнае жаданне расправіцца з немцам патухла. Хаваючы ўарушнасць, паправіў галштук і пачаў адлічваць маркі. У лесе хлопцы памаўлялі без махоркі, дзядзька быў камерсантам да канца. Для таго, каб іграць сваю ролю больш праўдзіва, я пачаў нават таргавацца з немцамі.

Рассталіся мы, задаволены адзін адным. Мае маркі перавандравалі ў кішэню капітана, на стале ж засталася сто пачак тытуню — цэлы скарб!

Я пачаў збірацца ў зваротны шлях. Падлічваў свае трафей — дзве тысячы аўтаматных патронаў, гранаты, тытунь...

Шчасліва вярнуўшыся ў атрад, я далажыў аб выкананні задання камбрыгу Рыгора Мысніку.

— Што ж, малайчына. Толькі са сваім тытунём ты дарэмна, мог пагарэць (а сам з асалодай зацягнуўся!)... Ну, калі ўсё сышло, камерсант, значыцца палыхаць позна, — усміхаючыся гаварыў ён. — А цяпер збярэй сваю групу і да эшалонаў. Засумавалі яны па табе.

Больш на заданні ў Мінск я не хадзіў. Праўда, Мікола Ваброўскі па-ранейшаму вельмі ўдала падрабляў «аўсвайсы», але яны перасталі дапамагаць. А сувязь з горадам была неабходная. І тады выказала жаданне памагчы мая маці (на жанчын менш звярталі ўвагі). Некалькі разоў яна рабіла вельмі небяспечныя рэйсы ў Мінск, адвозячы туды сала, мёд... Вярталася з тытунём, палкамі, соллю... Праз яе Міхаіл Іпалітаў і яго сябры перадавалі нам патроны.

Неўзабаве я паціснуў моцна руку Міхаілу Іпалітаву — ужо ў партызанскім лагеры. Выканаўшы сваю задачу на трафейным складзе, ён прыйшоў у партызаны разам са сваімі хлопцамі.

— Дзякуй богу, знілі з сябе гэтую праклятую форму, — гаварыў ён мне. — Цяпер можна з ім у адкрытую...

І Міхаіл, і яго сябры ў многіх баях з ворагам праявілі сябе мужнымі байцамі.

(Працяг будзе).

СУСВЕТНЫ ФОРУМ НАВУКОВАГА КІНО

У кастрычніку гэтага года ў курортным комплексе Златні-Пясчці паблізу Варны адбыўся XXVII кангрэс і фестываль Міжнароднай асацыяцыі навуковага кіно. На гэтым сусветным форуме навуковага кіно прысутнічалі звыш 250 дэлегатаў і гасцей, вядомыя кінематаграфісты і навуковыя работнікі, найважнейшыя праблемы навукова-папулярнага, вучэбнага і навукова-даследчага кіно.

Праграма XXVII кангрэса Міжнароднай асацыяцыі навуковага кіно была багатай і разнастайнай. Абмяркоўваліся пытанні кінематаграфічнага, навуковага і сацыялагічнага аспекту, задачы і мэты асацыяцыі. Асноўная тэма кангрэса — «Навуковае кіно і глядач» — дыскусіявалася на адкрытым пасяджэнні Генеральнай асамблеі асацыяцыі. З дакладам выступіў прафесар Крысцю Геранаў (Балгарыя). Быў зачытан тансама даклад «Навуковае кіно і тэлебачанне».

У дні работы кангрэса адбыўся фестываль навукова-папулярнага кіно. Былі паказаны лепшыя кінастужкі, знятыя ў 1972 і 1973 гадах краінамі, якія прымалі ўдзел у кангрэсе. Фестываль прамаманстраваў шырокую тэматычную і жанравую праграму. На фестывалі былі паказаны фільмы, прысвечаныя пытанням сацыялогіі, сацыяльнай псіхалогіі, мастацтва, археалогіі і аховы акружаючага асяроддзя.

Балгарскія навукова-папулярныя і вучэбныя фільмы атрымалі 150 прэмій на міжнародных фестывалях. Балгарыя па праву была выбрана арганізатарам XXVII кангрэса і фестывалю Міжнароднай асацыяцыі навуковага кіно.

ПЛОЎДЗІЎСКІ ЭТНАГРАФІЧНЫ МУЗЕЙ

Яшчэ ў канцы другога тысячагоддзя на месцы цяпершняга Плоўдзіва існавала дагістарычнае сяло, якое пазней разраслося і стала фракійскім горадам Пулподзева. У 342 годзе да нашай эры горад трапіў пад македонскае ўладанне і ў гонар яго новага ўладальніка стаў называцца Філіпаполем. У 46 годзе да нашай эры горад быў заваяваны рымлянамі, якія далі яму імя Трымонціум. У эпоху балгарскага Адраджэння Плоўдзіў ператварыўся ў буйнейшы эканамічны цэнтр краіны. Бурнымі тэмпамі вялося будаўніцтва жылых дамоў. Да нашых дзён захавалася шмат найбольш характэрных жывапісных плоўдзіўскіх дамоў, якія размясціліся на вузкіх і крывых вуліцах. Старая частка горада аб'яўлена музеем.

На гэтым фота—Плоўдзіўскі этнаграфічны музей, які размясціўся ў адным з самых прыгожых і вялікіх дамоў старога горада.

Агенцтва Сафія-прэс
Фота Л. АНТОНАВА.

КАЛІ ў 1966 годзе абвясцілі вынікі міжнароднага конкурсу скрыпачоў у Мюнхене, дзевятнаццацігадовага лаўрэата першай прэміі Канстанты Анджэя Кулку абступіў натоўп імпрэсарыю, і ўсе прапаноўвалі яму канцэртны амаль па ўсёй Еўропе. У гэтым не было нічога дзіўнага, бо Кулка быў першым у гісторыі мюнхенскіх конкурсаў лаўрэатам такога высокага класа ў «канкурэнтнай» скрыпачка, а загалюкі ў газетах былі тыпу: «Новая зорка на небасхіле вялікіх талентаў», «Фенаменальны талент без манер і эфектнасці», «Сенсацыйнае выступленне польскага скрыпача», «Цуд прыроды — сенсацыйны паллак» і гэтак далей.

СПЯВАЕ СКРЫПКА Канстанты Анджэя КУЛКІ

Так, віртуоз, якому яшчэ не споўнілася дзевятнаццаці, пачаў весці жыццё канцэртнага артыста. Іграў на фестывалі ў Любэне, на Сусветнай выстаўцы ў Манрэале, яму апладзіравалі ў Лондане, Берліне, Мадрыдзе... Але скрыпач усіх прананоў прыняць не мог, бо тады яшчэ вучыўся ў Дзяржаўнай вышэйшай музычнай школе ў Гданьску і вырашыў перш за ўсё абараніць дыплом.

Канстанты Анджэя Кулка не быў вундэркіндам. Іграць на скрыпцы пачаў пазнавата і неяк выпадкова. Яму было тады дзевяць гадоў, ён быў вучнем трэцяга класа і... любіў слухаць радыё. На прапанову бацькі пачаў вучыцца іграць на фартэпіяна не згадзіўся. Пазней выбраў скрыпку і за пяць гадоў выканаў сямігадовую школьную праграму. Яго тагачасны настаўнік заўважыў выдатны талент і паказаў яго выкладчы-

ку Гданьскага музычнага ліцэя і Вышэйшай музычнай школы дацэнта Стэфану Герману, які да гэтага часу шэфствуе над Кулкай.

«Работа была, — успамінае артыст, — вельмі цяжкая, а поспехі прыйшлі не хутка». На ўсепольскіх праслухваннях і конкурсах му-

зычнай моладзі Анджэя займаў далёкі ад першага месцы, а конкурс у Генуі, на які паехаў семнаццацігадовы Кулка, таксама прынес, уласна кажучы, паражэнне, (хаця і на думку журы Канцэртнага малады скрыпач сыраў выдатна). Поўным поспехам завяршыўся для яго конкурс у Мюнхене, які ўжо ўспамінаўся. Рэцэнзент адной з газет у артыкуле, азаглаўленым «Адкрыццё цудоўнага скрыпача з Польшчы» пісаў: «...Мы былі здзіўлены. Слухалі сапраўдных музыкантаў з сусветнай славаю, але здзіўляючым выключэннем з іх быў польскі скрыпач Канстанты Анджэя Кулка. Гэта фенаменальны чалавек. Ён пераўзыходзіць усе крытэрыі ацэнкі, перавышаючы тое, што звычайна сустракаецца ў канцэртных залах, упэўненасць яго ігры мяжуе з магіяй. Гаварыць пра тэхніку ў гэтым выпадку беспраметна. У яго нельга заўважыць нават тых цяжкасцей, пераадоленне якіх — верх віртуознасці... Усё гучыць інтанацыйна чыста, як крышталі. Артыкуляцыя скрыпача дакладная і зусім бездакорная...»

Сёння ў Кулкі вялікі рэпертуар, ён іграе літаральна ўсё, што напісана для скрыпкі. На пытанне, якую музыку ён больш за ўсё любіць,

Кулка адказвае, што больш за ўсё цэніць тую музыку, над якой у сучасны момант працуе. Ён мае выдатныя тэхнічныя дасягненні і неверагодную інтуіцыю. Таму ў яго выкананні Чайкоўскі — гэта Чайкоўскі, Бартак — Бартак, а Бах — гэта Бах. Ён беспамылкова ведае, што трэба зрабіць для таго, каб раскрыць увесь змест твора, які выконвае, каб паказаць усе яго стылістычныя рысы. У музыцы розных стагоддзяў і эпох ён мяняе не толькі тэхніку левай рукі і артыкуляцыю, але і ацэнні гучання, колеры сваіх (дарэчы, не самых лепшых), скрыпак. Напэўна, таму майстарства ігры Кулкі прыводзіць у захапленне вытанчаных знаўцаў і звычайных меламанаў, таму з аднолькавай лёгкасцю ён заваёўвае сімпатыі слухачоў — сталых наведвальнікаў канцэртных залаў свету і заслугоўвае ўзрушаныя водгукі самых суровых крытыкаў. Гэта адбываецца таму, што для ігры Кулкі характэрны ідэальныя свабода, празрыстасць і прастата, што калі слухаеш яго, то здаецца, што ў яго выкананні нават самыя цяжкія творы выглядаюць зусім лёгкімі, а вельмі складаная музыка становіцца зразумелай кожнаму. Ацэньваючы або характарызуючы ігру Канстанты Анджэя Кулкі, трэба звярнуць увагу на два бакі — на абсалютную тэхнічную дасканаласць і такога рода інтанацыю, якая здольна ўзбагаціць гучанне сярэдняга класа інструмента; на выдатны гук, які напаўняе нават самыя прасторныя канцэртныя залы.

Кулка — выдатны віртуоз і, ў той жа час, выдатны музыкант. Таму ён ніколі не іграе для таго толькі, каб паказаць сябе, таму, напэўна, іграе больш ахвотна творы, цяжкія як для выканаўцы, так і для слухача камернай музыкі...

Польскае агенцтва Інтэрпрэс.

Пётр Іванавіч ВАЛКАДАЕЎ

Смерць вырвала з нашых радоў здольнага рускага пісьменніка, члена КПСС з 1940 года Пятра Іванавіча Валкадаева.

П. Валкадаеў нарадзіўся ў 1911 г. у вёсцы Кажамякі Кінель-Чарнаўскага раёна Куйбышаўскай вобласці ў беднай сялянскай сям'і. Юнаком-камсамольцам прымаў актыўны ўдзел у калектывізацыі на Паволжы. Працаваў у калгасе трактарыстам. У 1930 г. паступіў вучыцца на рабфак, а потым — у Куйбышаўскі педагагічны інстытут. Настаўнічаў у школе.

У часе Вялікай Айчыннай вайны П. Валкадаеў удзельнічаў у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, у партызанскім руху на тэрыторыі Беларусі.

У пасляваенны час пісьменнік працуе ў рэдакцыі газеты «Советская Белоруссия», а потым — у «Настаўніцкай газеце». З 1948 года П. Валкадаеў — загадчык аддзела рэдакцыі «Знамя юности», літаратурны кансультант гэтай жа газеты. Многа сіл і часу аддае рабоце з маладымі аўтарамі.

За заслугі перад Радзімай узнагароджан ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

Літаратурную дзейнасць П. Валкадаеў пачаў у перадаенныя гады. У 1950 годзе выйшаў з друку першы зборнік вершаў паэта «Родная сторона». Затым з'явіліся яго новыя кнігі — паэма «Чандра», зборнікі вершаў «Зеленая прыстань», «Ливень».

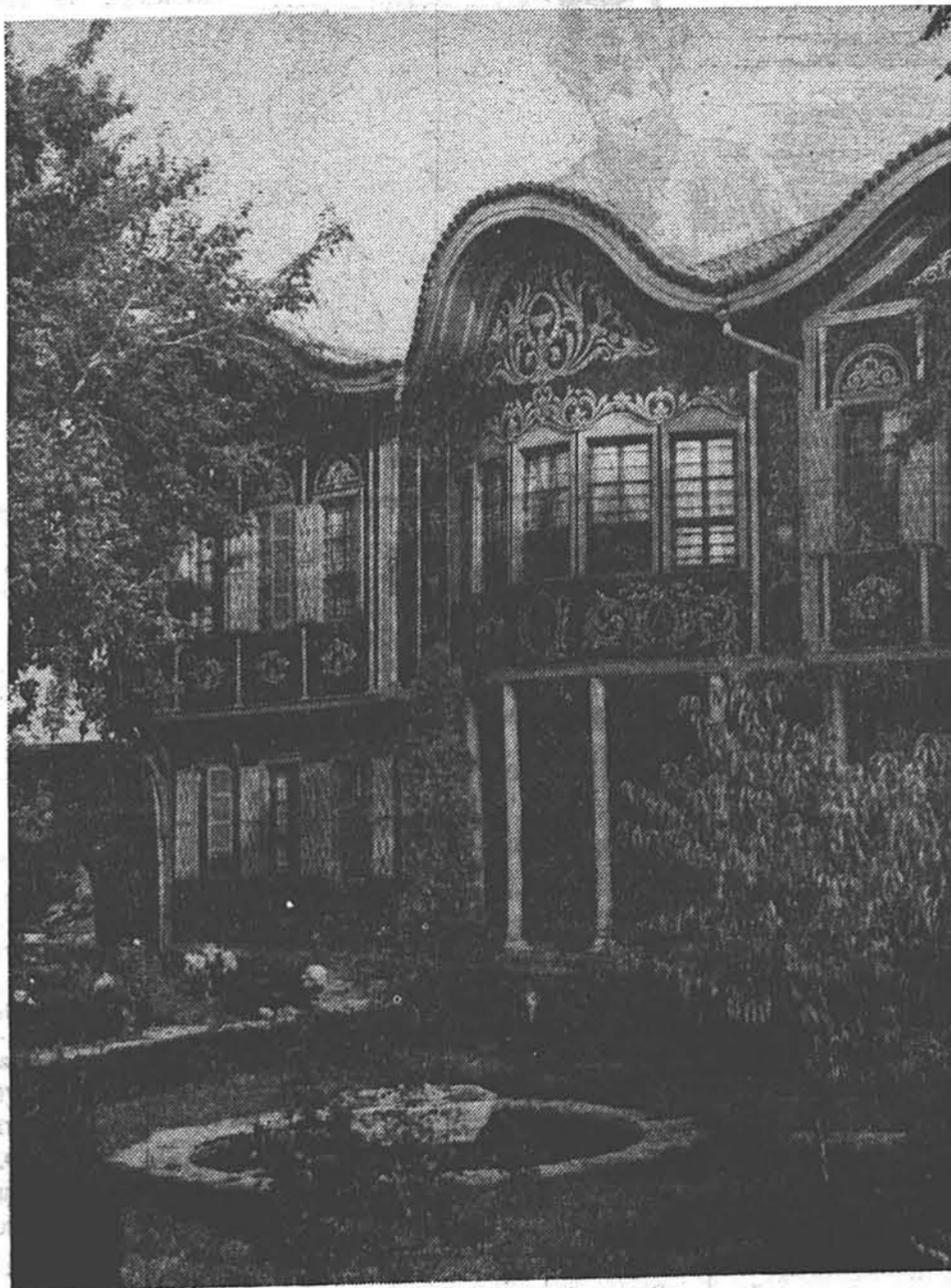
Пісьменнік паспяхова працаваў і ў жанры прозы. Яго п'яру належаць нарысы «Строители», «Поиски квадрата», «Ветеран», апавесці «Разлив», «Чей мальчишка?», зборнік апавяданняў для дзяцей «Егоркины рапорты».

Творы пісьменніка вызначаюцца свежасцю вобразаў, наўнатой абмаляўкі людскіх характараў.

У П. Валкадаева былі вялікія творчыя планы, яму хацелася напісаць новыя цікавыя кнігі як для дарослых, так і для дзяцей. Але цяжкая хвароба падтачыла здароўе. Заўчасная смерць не дала магчымасці ажыццявіць задуманае. Не стала цікавага пісьменніка, добрага таварыша, сапраўднага камуніста.

Светлы вобраз яго назаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

Група таварышаў.

ПРАВУЧЫІ ПРАВАКАТАРКУ

На Неўскім праспекце нейкая дама стала на ўзвышэнне і крычыць, што Ленін, які вярнуўся з-за мяжы, — нямецкі шпіён, што бальшавікі хочучь прадаць Расію, што трэба ваяваць, ваяваць да пераможнага канца. Раптам скрозь натоўп прабіраецца наперад дужа высокі хлопец.

— А ну, мадам, аддайце кашалёк! — зынацку кажа ён.

— Які кашалёк? Вы з глуду з'ехалі?

— Надзела капялюш — і туману напускаеш. Таварышы, яна ў мяне кашалёк украла.

— Што за нахабства! Ды як вы смеецце? — адбіваецца дама. — Я вас і ў вочы ніколі на бачыла! Якія ў вас доказы?

— Вось і бальшавікоў вы ніколі ў вочы не бачылі, — гудзе басам высокі, — і ў вас ніякіх доказаў няма, што бальшавікі краіну прадаюць.

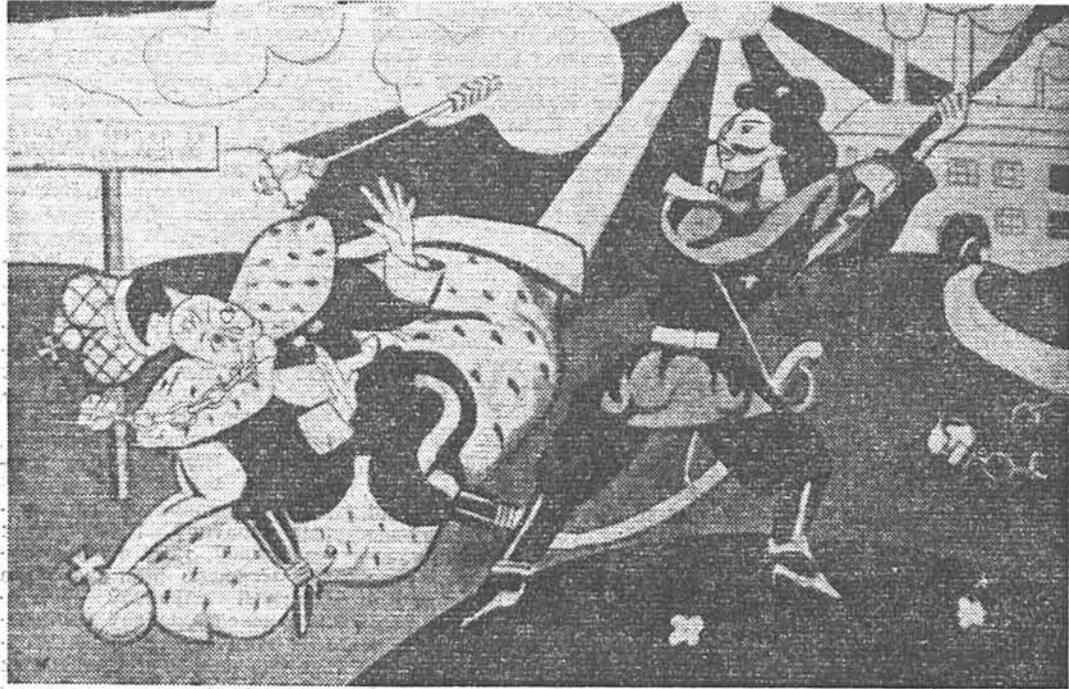
Смех, свіст, воплескі. Дама ўцякае, а Маякоўскі (гэта быў ён) крычыць услед:

— Мадам, вярнуўшыся дадому, не зрываўце злосць на сваёй кухарцы!

КАЛЕКТЫВІЗМ

— Маякоўскі! Вы ўяўляеце сябе пралетарскім паэтам, калектывістам, а ўсюды пішаце: я, я, я.

— А як вы лічыце, Мікалай ІІ быў калектывіст? Ён

У. Маякоўскі. Забыўчывы Мікалай. 1917 г. Лубок.

Уладзімір МАЯКОЎСКІ

ІНТЭРНАЦЫЯ-НАЛЬНАЯ БАЙКА

Аднойчы певень, дог і злодзей рашылі дзейнічаць у згодзе: дог сабарэ сабак у зграю, прадуктаў злодзей нацягае, а пёўню — праспяваць як след і склікаць зграю на абед. Ды выкрылі іх шайку-лейку і з трона злодзея — каленкам.

Мараль спяшае на падмогу: ці не пара туды ж і догу!

1917 г.

МАЯКОЎСКІ СМЯЕЦЦА

жа ўсюды пісаў: «Мы, Мікалай ІІ».

ПА ЗАКАЗУ

У снежні 1923 года па спецыяльнаму заказу траста «Моссукно» М. Асееў і У. Маякоўскі напісалі паэму:

«Ткачы і ткачыкі! Пара нам перастаць верыць замежным баранам!»

На адным з публічных выступленняў у Амерыцы Маякоўскага запыталі:

— Ці праўда, што вы па заказе ўрада пішаце пра бараноў?

— Праўда, — адказаў Маякоўскі. — Лепш па заказе разумнага ўрада пісаць пра бараноў, чым па заказе бараноў пісаць пра дурны ўрад.

(З кнігі «Цінаві бувальціны».

Нукрынкіны. Агляд «баявых сіл» контррэвалюцыі.

В. Дзі. Яны спрабавалі «спыніць» рэвалюцыю.

З НАРОДНАГА

Цырульнік, які меў сваю майстэрню побач з Дзяржаўнай думай, напісаў на шылддзе: «Галю духавенства, зачэсваю дваранства, абслугоўваю мяшчанства».

Губернатар аб'язджаў паветы сваёй губерні. У дарозе раптам парваліся пастронкі яго экіпажа. Селянін, які непадалёк араў поле, прынёс вяроўку, каб звязаць пастронкі. Губернатар хацеў заплаціць селяніну за дапамогу, але той адмовіўся ад узнагароды, сказаў:

— Ваша яснавяльможнасць! Мне не трэба ад вас ніякай падзякі, бо за мудрае кіраванне нашай губерняй вы заслугоўваеце і не такой вяроўкі...

— Пан дома?
— Дома, але нікога не прымаюць: яны застрэліліся.

Дзянікінскі афіцэр прычэсваецца і пытае салдата:
— Чаго гэта ў мяне валасы выпадаюць?
— Вясной, пан афіцэр, усякая скаціна ліняе, — адказаў салдат.

— Пан капітан, пад Кахоўкай вы мне выратавалі жыццё. Буду ўдзячны вам за гэта да самай смерці.
— Гм... Нешта не прыпомню, як гэта было.
— Ды вы ўцякалі ад чырвоных, а я — за вамі.

Дзям'ян БЕДНЫ

МАЛАДНЯК

Таму гадоў прыблізна пяць
У лес якісьці пан заехаў пагуляць.
На козлах Філька завіхаўся,
Не хлопец — волат, зваліць з ног вала,
«Глядзі, як зарасло, а пуста тут была, —

Маладняком памешчык любавася.—
Во розгі дзе растуць! Пагроза мужыкам!
Як, Філька, думаеш! Ці не нарэзаць нам
На ўсякі выпадак дубцоў пучок!»
«Але ж,— прамовіў Філька і зірнуў назад,—
Так... Розгі добрыя... Маладнячок... Лаза...
Як пойдзе ў рост, згадзіцца на дручо!»

Які ж урок у баечцы! Я адкажу вам так:
Падрос і прыгадзіўся маладняк!

1918 г.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэлей БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Закарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага сакратара—33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рэкапісаваная рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.